

**СЛОВООБРАЗОВАТЕЛНИ ТИПОВЕ ПРИ НАЗВАНИЯ
НА СЪСТОЯНИЯ И ПРОЦЕСИ, ОТРАЗЯВАЩИ
РЕПРОДУКТИВНИТЕ ФУНКЦИИ НА ЖЕНАТА
В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК**

Цветелина Ангелова
Институт за български език, БАН

**WORD FORMATIVE TYPES IN NAMES OF STATUS
AND PROCESSES REFLECTING THE REPRODUCTIVE
FUNCTIONS OF WOMEN IN THE BULGARIAN LANGUAGE**

Tsvetelina Angelova
Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences

Резюме: Настоящата разработка има за цел да представи названията на лица, както и някои физиологични състояния и процеси, отразяващи репродуктивните функции на жената в българския език. Съответните означения са класифицирани по словообразователни типове. Въз основа на формантите, от които са образувани, се прави относително пълна характеристика на всички категории и типове, в които попадат съществителните имена.

Ключови думи: девственост, менструация, бременност, раждане, словообразователен тип, словообразователна категория, наставка, представка

Abstract: The present work has the purpose to present the names of persons, as well as some physiological conditions and processes that reflect the reproductive functions of women in the Bulgarian language. The corresponding designations are classified by word-formation types. Based on the formants from which they are formed, a relatively complete description of all categories and types in which nouns fall is made.

Keywords: virginity, menstruation, pregnancy, birth, word-formation type, word-formation category, suffix, prefix

Физиологичните състояния, отразяващи репродуктивните функции на жената, са били наблюдавани още от дълбока древност. Повишеният интерес към тях се обяснява с това, че те са фактор за изпълнението на една от най-важните функции на жената, а именно раждането на дете и продължаването на рода. За това свидетелства и обемът на привлечения езиков материал – над 200 съществителни имена (заедно с фонетични и словообразователни варианти), който е основно диалектен, ексцерпиран от различни речници и трудове с етнографска насоченост.

На словообразуването в българския език се спират редица автори: Ст. Стоянов *Словообразуването в българския език* (1977), Вл. Мурдаров *Съвременни словообразователни процеси* (1983), В. Радева *Словообразуването в българския книжовен език* (1991), Л. Перчеклийски *Словообразователни категории и типове при съществителните имена в Троянския дамаскин от XVII в.* (2008), Ив. Кочев *Диалектни категории и типове при словообразуването на съществителното име* (Кочев 1971), *Гребенският говор в Силистренско* (Кочев 1969), *Словообразователни типове при деятелните имена в родопските говори* (Кочев, Тетовска-Троева 1973). Множество разработки, посветени на словообразуването, има М. Тетовска-Троева (Тетовска-Троева 1983, 1988, 1992 и др.). В някои от тези трудове се засягат проблеми, които са обект на анализ и тук, но цялостно изследване върху споменатите физиологични състояния на жената в словообразователен план няма за българския език. Всичко това налага необходимостта от отделно такова проучване.

Целта на тази работа е да се направи относително пълна характеристика (доколкото събраният материал позволява това) на всички категории и типове, в които попадат ексцерпираните съществителни имена, и да се представят данни за продуктивността на формантите. В хода на изследването е необходимо да се опишат и случаите на конкуренция между най-продуктивните суфикси. Преобладаващата част от изследваните означения са с прозрачна от съвременна гледна точка структура и се разглеждат в синхронен план, но на места има и диахронно описание.

Географското разпространение на названията не се привежда, не се отделя специално внимание и на ударението, тъй като названията са от цялата българска езикова територия и представят най-разнообразни акцентни типове, но там, където е отбелязано в източника, от който е ексцерпиран материалът, то се отразява и в разработката. Мекостта на съгласната тук се отбелязва с горна запетая (´), а не с малък ер (ь), както е в преобладаващата част от използваните източници.

Методология на словообразователния анализ

В методологично отношение се следват схващанията за структурно-функционалния словообразователен анализ на чешкия лингвист М. Докулил (Докулил/Dokulil 1962, 1967), приложена от Ив. Кочев (Кочев/Kochev 1971) в студията

Диалектни категории и типове при словообразуването на съществителното име (съпоставително изследване върху материал от три български говора) и Л. Перчеклийски Словообразователни категории и типове при съществителните имена в Троянския дамаскин от XVII в. Основен метод при словообразователния анализ е двудялбата. Словообразователната структура на думата е двучленна и в състава ѝ влизат словообразователна основа и словообразователен формант (Докулил/Dokulil 1962: 212). Словообразователната структура се определя чрез разкриване на вътрешната форма (Докулил/Dokulil 1962: 206–207) на мотивираната лексема, което става чрез парафраза, в която задължително присъства и мотивиращата дума, която в предложението е отбелязана с кавички.

В зависимост от характера на мотивиращата основа и на ономаσιологичната структура на думата и с оглед на събрания материал названията в настоящата работа са групирани в девет словообразователни категории: 1. Имена за производители на действие (Nomina agentis); 2. Имена за вършители на действие (Nomina actoris); 3. Имена за носители на определени черти, свойства (Nomina attributiva); 4. Имена за носители на субстанциално отношение; 5. Имена за действия и за резултати от действия (Nomina actionis et resultativa); 6. Имена на свойства, качества (Nomina essendi); 7. Названия с гальовно отношение (Умалителни имена – Nomina deminutiva); 8. Увеличителни и неодобрителни имена (Nomina augmentativa et pejorativa); 9. Префиксни образувания. Тези категории представят и трите структурни вида – мутационен, транспозиционен и модификационен (Перчеклийски/Perchekliyski 2008: 36–37):

1. Мутационен вид – изгражда се от названия, образувани чрез суфиксния (*род-ениц(a)*, *кум-ашинк(a)*), композиционно-суфиксния (*първ-ород-к(a)*) или префиксно-суфиксния начин (*по-след-ок*, *без-род-к(a)*). Тук се отнасят словообразователните категории Nomina agentis, Nomina actoris, Nomina attributiva, имена за носители на субстанциално отношение, както и подкатегориите Nomina resultativa и префиксни образувания от смесен тип.

2. Транспозиционен вид (конверсия) – при него основа (или цяла дума) минава от една морфологична категория в друга, като пренася и своето лексикално значение (Перчеклийски/Perchekliyski 2008: 36). Съществителните *заход(a)* и *добив* са образувани чрез конверсия, *заход-ник*, *мет-ане*, *цял-кост* – чрез суфиксация, а основите, от които са образувани, са девербални или деадективни. Към този вид принадлежат категориите Nomina actionis (производни от глаголи) и Nomina essendi (производни от прилагателни имена).

3. Модификационен вид – реализира се, когато към значението на съществуваща дума се добави допълнителен семантичен признак (в нашия случай умалително-гальовен или пейоративен). Формациите се образуват със суфикси (*род-илк(a)* – *род-илчиц(a)*, *дев-ойк(a)* – *дев-ояч(e)*, *първ-ескин(я)* – *първ-ескинк(a)*, *ялов-уш(a)*, *мом-ушлак*, *раз-плод* и др.). Към този вид принадлежат категориите Nomina deminutiva et meliorativa, Nomina augmentativa et pejorativa и подкатегорията на префиксните образувания от чист тип.

Друг съществен елемент на словообразователния анализ е словообразователният тип, който се изгражда върху единство на ономаσιологична структура, единство на лексикално-граматична категория и единство на форманта (Докулил/Dokulil 1962: 202). „Суфиксът е формалният белег, по който мотивираните думи от дадена словообразователна категория се обединяват по словообразователни типове (...). Формантът внася новото, което отличава думата от мотивиращата лексикална единица“ (Тетовска-Троева/Tetovska-Troeva 1988: 27, 32). Към един словообразователен тип са названията *кърмачка*, *рождѐнка*, *дѐйка*, *мятка*, защото всички означават лица, производители на действие; притежават девербална мотивираща основа; образувани са с формант *-к(а)* и негови деривати *-а̀чка*, *-ѐнка*.

Разновидови (морфологични) словообразователни начини в българския език

1. Лексикално-морфологичният словообразователен начин представлява начин за словообразуване, чрез който в езика възникват нови производни думи, използвайки единици от морфологията – представки, наставки, съединителни гласни и основи. Той е най-продуктивният начин за обогатяване на речниковия състав на езика, който обхваща афиксацията и композицията (ТРХН/TRHN 2007: 202; Бояджиев/Boyadzhiev 2011: 38–39):

а) Афиксалното словообразуване е основен словообразователен начин в българския език. Прилага се широко, тъй като е морфологична техника при създаването на езиковата форма на названието (Попова/Порова 2012: 375). При него „от корени или основи на думи посредством наставки и представки са образувани голям брой производни думи“ (Стоянов/Stoyanov 1977: 16; ГСБКЕ/GSBKE 1983: 32). Има няколко вида афиксално словообразуване (Бояджиев/Boyadzhiev 2011: 38–39):

- префиксен вид (*раз-плод*);
- суфиксен вид (*дев-иц(а)*, *дев-есилк(а)*, *кърм-екин(а)*, *род-илк(а)*, *мет-алк(а)*, *товар-ниц(а)*, *мом-ушк(а)* и др.);
- префиксно-суфиксен вид – характерен е за именното словообразуване, но се среща и при глаголното (Радева/Radeva 1991: 44) (*по-мет-аниц(а)*, *без-дет-к(а)*, *без-чед-к(а)*, *без-род-иц(а)*, *по-стиг-ане*, *о-лек-ч-аване* и др.);
- безсуфиксен вид (*мом(а)*, *дев(а)* и др.).

2. Композиционен словообразователен начин – „при него от свързването на два корена на самостоятелни думи се получава една сложна дума. Свързването на корените става по два основни начина: чрез съединителна морфема и без съединителна морфема“ (ГСБКЕ/GSBKE 1983: 32–33). Сложното съществително *първ-о-род-к(а)* е образувано посредством съединителна морфема *-о-* от числителното *първи* и глагола *родя* с наставка *-к(а)*; *сам-о-глав-иц(а)* – и тук сложното съществително е образувано посредством съединителна морфема *-о-* от прила-

гателното *сам* и съществителното *глава* с наставка *-иц(а)*; *ката-лет-к(а)*, *ката-лет-кин(я)* – двата корена – местоимението *ката* (всяко) и съществителното *лет* (лято), са свързани без съединителна морфема с наставки *-к(а)* и *-кин(я)*.

Начин на представяне на материала

Наименованията на лица, състояния и процеси, отразяващи репродуктивните функции на жената в българския език, както вече беше споменато, са класифицирани в девет словообразователни категории, основно по словообразователни типове в съответната словообразователна категория. Тъй като в диалектния материал съществуват най-разнообразни варианти (в това число дори и графични) на думите, словообразуващите форманти стават значителен брой и се разглеждат заедно с крайната част от разширения суфикс. Афиксите при словообразователните типове във всяка една от категориите са подредени според тяхната продуктивност, а не по азбучен ред. За по-голяма изчерпателност в началото на всеки словообразователен тип, когато се представя наставката, в скоби се обособява и окончанието, например:

Словообразователен тип с наставка *-к(а)*:

* за жена **родилка** – с основния суфикс е образувано названието *дѝйка* ‘тази, която „дои“, кърми детето си’ (БЕР/BER 1, 416; Тетовска-Троева/Tetovska-Troeva 1988: 123);

Словообразователният тип реализира своите названия със следните разширени наставки:

* за жена **родилка**

-ачка – *кърмàчка* (Геров/Gerov 2, 419; БЕР/BER 3, 213; Тетовска-Троева/Tetovska-Troeva 1988: 124; БСРЛ/BSRL 2012: 314), *кърмàчка* ‘тази, която „кърми“’ (БЕР/BER 3, 213–214);

-елка (*-ел’ка*) – *рождѐлка* (Цанева/Tsaneva 1994a: 127–128; БСРЛ/BSRL 2012: 561), *рождѐл’ка* ‘жена, която „ражда“, родилка’ (Дражева/Drazheva 1986: 213; БСРЛ/BSRL 2012: 561);

-енка – *рождѐнка* ‘тази, която ражда’ (Геров/Gerov 5, 84; БЕР/BER 6, 300; БСРЛ/BSRL 2012: 562) и т.н.

При единичните и конверсиалните названия, където има окончание, то се отбелязва при всеки пример в скоби:

* за **бременна жена** – наставка *-ниц(а)* – *товàрница* (ИДРБЕ/IDRBE 2012: 246) ‘тази, която носи „товар“, бременна’.

В началото се прави кратка характеристика на всяка категория и там се посочва от каква мотивираща основа са образувани съответните названия. Първо

са представени названията с нееднозначна интерпретация (където се срещат такива), а след това формациите с непротиворечиво тълкуване. Наименованията се разделят на прости и сложни в зависимост от мотивиращата основа (или мотивиращите основи).

Преди да се представи съответната формация, със звездичка (*) е обозначено към коя от категориите, отразяващи следните физиологични състояния и процеси на жената (**девствено/недевствено момиче, девственост, загуба на девственост, менструация/жена, която никога не е имала менструация, процеса забременяване, бременност, начало на бременност/последни дни на бременност, бременна жена/жена, която абортира, раждане/абортиране, жена родилка/бездетна жена**), принадлежи.

Анализираните афикси са представени с курсивен и болдиран шрифт, а формациите само с курсивен шрифт. В единични кавички се дава словообразователното им значение, което е изразено с парафраза, в която мотивиращата дума е поставена в двойни кавички. Примери:

*** за жена родилка**

-илниц(а) (-илниц(ъ)) – *родилница* (Геров/Gerov 5, 83; Вакарелски/Vakarelski 1977: 472; БЕР/BER 6, 299; Цанева/Tsaneva 1994a: 127–128; Легурска/Legurska 2012: 15; БНМ/BNM 2013: 443), *ръдилница* (БСРЛ/BSRL 2012: 554), *ръдилницъ* (БЕР/BER 6, 299) ‘тази, която е родила’;

*** за менструация**

-ан’ѐ[то] – *пран’ѐто* (БЕР/BER 5, 166) ‘действие, мотивирано от глагола „пера“, ‘менструация’.

МУТАЦИОНЕН СТРУКТУРЕН ВИД

Имена за производители на действие (Nomina agentis)

В основата на тази категория лежи ономасиологичната категория (ОК) за носител на отношение към действие (Докулил/Dokulil 1962: 197). Общото словообразователно значение на формациите е ‘някой (нещо), който (кое-то) извършва действие, посочено от мотивиращата основа’ (Перчеклийски/Perchekliyski 2008: 42). Ономасиологичният базис (ОБ) във всички формации е прост и назовава лице, в случая – момиче, жена. Ономасиологичният признак (ОП) е главно прост – процесуален, но в два случая е съставен, при композитните (сложните) форми на названието за родилка е налице развитие на основния процесуален признак, като се уточнява обектът на процесуалността (при *първородка* и *първоротка* с допълнителен атрибутивен признак). Разглежданите лексеми, които попадат в тази категория, са с девербална мотивираща основа и имат явно изразена процесуалност, тъй като действието се съдържа в

ономасиологичния признак. По очевидни причини почти всички названия са от женски род, тъй като в семантично отношение в тях е отразена „специфична за лица жени дейност“ (Тетовска-Троева/Tetovska-Troeva 1986: 359), свързана с процеса раждане. Както отбелязва Маргарита Тетовска-Троева, тези названия са напълно самостоятелни и при тях наставката се е свързала пряко с изходната девербална основа, т.е. без посредничеството на съответното название от мъжки род (Тетовска-Троева/Tetovska-Troeva 1986: 361).

Тук се включват **62 названия** (с фонетичните варианти) – едно за девствено момиче, две за бременност, едно за бременна жена, петдесет и девет за родилка и за жена, която абортира. Всички названия са с еднозначна интерпретация. По своята структура формациите са прости и композитни. Основните типове в словообразователната категория *Nomina agentis* се образуват със следните наставки:

I. Наименования с непротиворечива интерпретация:

1. Прости названия

а) Словообразователен тип с наставка -к(а) (фонетични варианти **-к(ъ)** и **-к(я)**):

С основния суфикс са образувани названията:

* **за девствено момиче** – *мџтка* (БЕР/BER 4, 260; БСРЛ/BSRL 2012: 399) ‘тази, която се „мотае“, голямо момиче в девическа възраст’, производно от глагола „мотая“;

* **за жена родилка** – *дџйка* ‘тази, която „дой“, кърми детето си’ (БЕР/BER 1, 416; Тетовска-Троева/Tetovska-Troeva 1988: 123);

* **за жена, която абортира** – *мятка* ‘тази, която „мята“, прави аборт’ (БЕР/BER 4, 448); *по-мџтка* ‘тази, която „помета“, прави аборт’ (БЕР/BER 4, 449).

Словообразователният тип реализира своите названия със следните разширени наставки:

* **за жена, която абортира**

-алка – *метџлка* ‘тази, която „мета“, помета, прави аборт’ (Легурска/Legurska 2012: 13);

* **за жена родилка**

-ачка – *кърмџчка* (Геров/Gerov 2, 419; БЕР/BER 3, 213; Тетовска-Троева/Tetovska-Troeva 1988: 124; БСРЛ/BSRL 2012: 314), *кърмџчка* ‘тази, която „кърми“’ (БЕР/BER 3, 213–214);

-елка (-ел’ка) – *рождџлка* (Цанева/Tsaneva 1994a: 127–128; БСРЛ/BSRL 2012: 561), *рождџлка* ‘жена, която „ражда“, родилка’ (Дражева/Drazheva 1986: 213; БСРЛ/BSRL 2012: 561);

-енка – *рождѐнка* ‘тази, която „ражда“’ (Геров/Gerov 5, 84; БЕР/BER 6, 300; БСРЛ/BSRL 2012: 562);

-ийка – *добійка* (БЕР/BER 1, 401; Тетовска-Троева/Tetovska-Troeva 1988: 123) ‘тази, която „добива“, ражда дете’;

-илка (-илкя) – *доїлка* (Геров/Gerov 1, 322; БЕР/BER 1, 416–417) ‘тази, която „дой“, кърми детето си’; *родїлка* (Геров/Gerov 5, 83; БЕР/BER 6, 294; 304; Дражева/Drazheva 1980: 383; Тетовска-Троева/Tetovska-Troeva 1988: 123; Цанева/Tsaneva 1994a: 127–128; МЧТ/МСНТ 2008: 341; Легурска/Legurska 2012: 15), *родїлкя* ‘тази, която трябва да „роди“’ (БЕР/BER 6, 299; Дражева/Drazheva 1980: 383; ЕБ/ЕВ 1985: 166); *рождїлка* ‘тази, която „ражда“’ (БЕР/BER 6, 300; Кочев, Тетовска-Троева/Kochev, Tetovska-Troeva 1973: 261; БСРЛ/BSRL 2012: 562; Легурска/Legurska 2012: 15); *кърмїлка* (БСРЛ/BSRL 2012: 315), *кърмїлкя* (БЕР/BER 3, 214) ‘тази, която „кърми“ детето си’;

-ил’ка (фонетични разновидности: **-ил’кя, -илкя**) – *рождїл’ка* ‘тази, която „ражда“’ (Цанева/Tsaneva 1994a: 127–128; Легурска/Legurska 2003: 79); *родїл’кя* (БЕР/BER 6, 299; БСРЛ/BSRL 2012: 553–554; Легурска/Legurska 2012: 15); *родилкя* ‘тази, която трябва да „роди“’ (Легурска/Legurska 2003: 78);

-ителка (фонетични разновидности: **-ителкъ, -ител’ка, -ител’кя**) – *родїтелка* (Геров/Gerov 5, 83; БЕР/BER 6, 297, 299; Маринов/Marinov 1984: 486; Дражева/Drazheva 1986: 213; Колев/Kolev 1987: 221; МЧТ/МСНТ 2008: 341; БСРЛ/BSRL 2012: 555; Легурска/Legurska 2012: 15; БНМ/BNM 2013: 443), *родїтелкъ* (Дражева/Drazheva 1986: 213), *рудїтелкъ* (Кочев/Kochev 1971: 123) ‘тази, която е „родила“’; *кърмїтелка* ‘тази, която „кърми“ детето си’ (БЕР/BER 3, 214); *родител’ка* (Легурска/Legurska 2003: 79), *родител’кя* (Легурска/Legurska 2012: 15) ‘тази, която е „родила“’;

-ийкъ – *родїякъ* (БЕР/BER 6, 299) ‘тази, която е „родила“’;

-илничка (-ил’ничка) – *родїлничка* (Цанева/Tsaneva 1994a: 127–128; МЧТ/МСНТ 2008: 341; Легурска/Legurska 2012: 15; БНМ/BNM 2013: 443) ‘тази, която трябва да „роди“’; *рождїл’ничка* (БСРЛ/BSRL 2012: 562–563) ‘тази, която „ражда“’;

-улк(а, я) – *родїлка* (Тетовска-Троева/Tetovska-Troeva 1988: 124), *родїлкя* (Генчев/Genchev 1993: 201; Легурска/Legurska 2012: 15) ‘тази, която трябва да „роди“’;

Словообразователният тип със суфикс **-к(а)** и неговите разширени варианти е най-продуктивният от тази категория.

б) Словообразователен тип с наставка **-(н)иц(а)** (фонетичен вариант **-ниц(ъ)**):

С основния суфикс са образувани названията:

*** за бременна жена**

мъчица (БЕР/BER 4, 381) ‘тази, която се „мъчи“’;

*** за бременност**

зѡходница (Цанева/Tsaneva 1994a: 121; Легурска/Legurska 2012: 14), *зѡхудница* (ИДРБЕ/IDRBE 2012: 245) ‘тази, която „захожда“, започва начало на бременността’;

*** за жена родилка**

дѡйница (Геров/Gerov 1, 322; БЕР/BER 1, 416; Тетовска-Троева/Tetovska-Troeva 1988: 124) ‘тази, която „дои“, кърми’;

В образуването на формациите се използват следните словообразователни форманти:

*** за жена, която абортира**

-аница – помѣтаница (БЕР/BER 4, 449) ‘тази, която „помета“, прави аборт’;

*** за жена родилка**

-айница – бѡзѡйница (Геров/Gerov 1, 59) ‘тази, която дава на детето да „бозае“, която кърми’;

-елница (-ел’ница) – рѡждѣлница (Геров/Gerov 5, 84; БЕР/BER 6, 300; Цанева/Tsaneva 1994a: 127–128; МЧТ/МСНТ 2008: 341; БСРЛ/BSRL 2012: 561; БНМ/BNM 2013: 443), *рѡждѣл’ница* (БЕР/BER 6, 300; БСРЛ/BSRL 2012: 561) ‘тази, която „ражда“’;

-еница – роденѣца (БЕР/BER 6, 299; Кочев, Тетовска-Троева/Kochev, Tetovska-Troeva 1973: 261; БСРЛ/BSRL 2012: 553) ‘тази, която е „родила“’;

-илица – дѡйлица (БСРЛ/BSRL 2012: 185) ‘жена, която „дои“, кърми детето си’;

-илница (фонетични разновидности *-илницѡ, -ил’ница*) – *родѣлница* (Геров/Gerov 5, 83; Вакарелски/Vakarelski 1977: 472; БЕР/BER 6, 299; Цанева/Tsaneva 1994a: 127–128; Легурска/Legurska 2012: 15; БНМ/BNM 2013: 443), *рѣдѣлница* (БСРЛ/BSRL 2012: 554), *рѣдѣлницѡ* (БЕР/BER 6, 299) ‘тази, която трябва да „роди“’; *кърмѣлница* (Геров/Gerov 2, 419; БСРЛ/BSRL 2012: 315; Тетовска-Троева/Tetovska-Troeva 1988: 124), *кърмѣлница* (БЕР/BER 3, 214) ‘тази, която „кърми“’; *раждѣлница* (Тетовска-Троева/Tetovska-Troeva 1988: 124), *рѡждѣлница* (БСРЛ/BSRL 2012: 562) ‘тази, която „ражда“’; *родѣл’ница* (БЕР/BER 6, 299; Цанева/Tsaneva 1994a: 127–128; Легурска/Legurska 2012: 15) ‘тази, която трябва да „роди“’; *рѡждѣл’ница* (БСРЛ/BSRL 2012: 562) ‘тази, която „ражда“’;

-ителница – родѣтелница (Легурска/Legurska 2012: 15) ‘тази, която е „родила“’;

-илчица – родѣлчица (Геров/Gerov 5, 83; БЕР/BER 6, 299) ‘тази, която трябва да „роди“’;

-олница – рѡждѣлница (БЕР/BER 6, 300; БСРЛ/BSRL 2012: 563) ‘тази, която „ражда“’.

в) Словообразователен тип с наставка -ул(я) (фонетичен вариант -ул(а), -юл(я)):

*** за жена родилка**

С основния суфикс са образувани названията *радѹла* (ЕБ/ЕВ 1985: 166; Легурска/Legurska 2012: 15), *родѹля* (Геров/Gerov 5, 83; БЕР/BER 6, 299; Генчев/Genchev 1993: 201; Легурска/Legurska 2012: 15; БСРЛ/BSRL 2012: 559; БНМ/BNM 2013: 443) ‘тази, която трябва да „роди“’;

-ула – *родѹла* (БЕР/BER 6, 299; МЧТ/МСНТ 2008: 341; БСРЛ/BSRL 2012: 559) ‘тази, която трябва да „роди“’;

-юля – *дѹля* (БЕР/BER 1, 417) ‘тази, която „дои“, кърми детето си’.

Единични названия са образувани с наставките:

*** за жена родилка**

-екин(а) – *кърмекѹна* (БЕР/BER 3, 214; БСРЛ/BSRL 2012: 314) ‘тази, която „кърми“’;

-ил(я) – *родѹля* (Геров/Gerov 5, 83; Вакарелски/Vakarelski 1977: 472; БЕР/BER 6, 299; БМ/ВМ 2006: 272; МЧТ/МСНТ 2008: 341; БСРЛ/BSRL 2012: 554; БНМ/BNM 2013: 443); ‘тази, която трябва да „роди“’;

-илиц(е) – *кърмѹлице* (БЕР/BER 3, 214) ‘тази, която е родила и „кърми“’.

2. Сложни названия

*** за жена родилка**

При тях ономаσιологичният признак е сложен. Налице са две форми на сложно название, при които процесуалното отношение се усложнява с атрибутивно, носено от второстепенната основа на сложното съществително. Образувани са с наставка **-к(а)**: *прворотка* (Легурска/Legurska 2012: 16) и *първорѹдка* (БЕР/BER 6, 73; Мичева-Пейчева/Micheva-Peycheva 2011: 27; БСРЛ/BSRL 2012: 547) ‘тази, която „ражда“ за „първи“ път’. От морфологична гледна точка композитите са образувани от основа на числително име (прв-/първ-) + съединителна гласна (-о-) + основа на глагол (рот-/род) + наставка (-к(а)).

Налице е и *конкуренция на суфиксите*. Тук ще се основаваме на схващането на М. Тетовска-Троева, според която „в конкурентна употреба (...) са еднокоренните образувания и техните суфикси, които се употребяват в системата на българския език, но в различни диалекти“ (Тетовска-Троева/Tetovska-Troeva 1983: 152). За да има конкуренция между суфиксите, са необходими няколко условия (Тетовска-Троева/Tetovska-Troeva 1983: 152–153), които са напълно приложими в разглеждания случай:

а) Изследваните образувания трябва да бъдат с еднакви основи (или корени). В конкурентна употреба например са суфиксите на названията за лица от словообразователната категория *Nomina agentis*, образувани от една и съща основа (в случая глаголна):

– конкуриращи се суфикси, които имат обща основа *род-*, са: **-ениц(а)**, **-илк(а)**, **-илк(я)**, **-йл'к(я)**, **-ийк(ъ)**, **-илчиц(а)**, **-илниц(а)** (**-илниц(ъ)**), **-ил'ни-ц(а)**, **-илничк(а)**, **-ителк(а)** (**-ителк(ъ)**), **-ител'к(а)**, **-ител'к(я)**, **-ителниц(а)**, **-ил(я)**, **-ул(я)** (**-ул(а)**, **-улк(а)** (**-улк(я)**), например: *роденица*, *родилка*, *родилка*, *родил'ка*, *родийкъ*, *родилчица*, *родилница*, *рждилница*, *рждилницъ*, *родил'ница*, *родилничка*, *родителка*, *родителкъ*, *родител'ка*, *родител'ка*, *родителница*, *родиля*, *радъля*, *родуля*, *родула*, *родулка*, *родулка*;

– конкуриращи се суфикси, които имат обща основа *рожд-*, са: **-енк(а)**, **-елк(а)** (**-ел'к(а)**), **-елниц(а)** (**-ел'ниц(а)**), **-илк(а)** (**-ил'к(а)**), **-илниц(а)** (**ил'ниц(а)**), **-ил'ничк(а)**, **-олниц(а)**, например: *рожденка*, *рожделка*, *рождел'ка*, *рожделница*, *рождел'ница*, *рождилка*, *рождил'ка*, *раждилница*, *рождилница*, *рождил'ница*, *рождил'ничка*, *рождолница*;

– конкуриращи се суфикси, които имат обща основа *кърм-*, са: **-ачк(а)**, **-екин(а)**, **-илк(а)**, **-илниц(а)**, **-ителк(а)**, **-илц(е)**, например: *кърмачка*, *кърмачка*, *кърмекйна*, *кърмилка*, *кърмилка*, *кърмилница*, *кърмилница*, *кърмителка*, *кърмилце*;

– конкуриращи се суфикси, които имат обща основа *до(и, я)*, са: **-к(а)**, **-илк(а)**, **-илиц(а)**, **-юл(я)**, **-ниц(а)**, например: *дойка*, *дойлка*, *дойлица*, *доюля*, *дойница*;

– конкуриращи се суфикси, които имат обща основа *мят-*, са: **-к(а)**, **-алк(а)** и **-аниц(а)**, например: *мятка*, *пометка*, *металка*, *пометаница*;

б) Второто необходимо условие е да имат общ ономазиологичен базис – в приведените примери ОБ е винаги лице (жена);

в) Третото условие е да има тъждественост в значението на конкуриращите се единици. „Основно и много важно условие, за да има конкуренция между определени единици от езиковата система, е те да имат еднакво значение (...), към което различните конкуриращи се суфикси могат да внасят само известни разлики в оттенък на значението, в експресивност“ (Тетовска-Троева/Tetovska-Troeva 1983: 153). Всички названия са за жена родилка, някои имат и експресивни оттенъци като *родилчица*, *рождилничка* и др.;

г) Според четвъртото условие названията трябва да се употребяват в един и същ период от развоя на езика, т.е. да имат синхронна употреба. Посочените названия отговарят и на това изискване;

д) Последното условие е принадлежност на названията към една езикова територия. Можем да обобщим, че става дума за „междудиялектни образувания“, които се включват в речниковия състав на българския език.

* * *

Словообразователната категория *Nomina agentis* е една от най-добре представените в тази разработка. Всички названия представят имена за лица (в слу-

чая жена) или производни от жени действия и следователно категорията е представена основно от имена от женски род. Названията в разглеждания случай се оформят най-често по суфиксалния начин, композиционно-суфиксалният начин е слабо застъпен. По-характерните форманти, с които се оформят словообразователни типове, са **-к(а)** (с фонетични варианти **-к(ъ)** и **-к(я)**) и **-(н)иц(а)** (с фонетичен вариант **-ниц(ъ)**) със своите множество разширени наставки. Типът с наставка **-ул(я)** и неговите фонетични варианти **-ул(а)** и **-юл(я)** е представен от ограничен брой формации, а единични образувания са засвидетелствани със суфиксите **-екин(а)**, **-ил(я)**, **-илиц(е)**. Анализът на материала показва, че производителските формации са мотивирани както от свършени, така и от несвършени по вид глаголи. Всички названия са с еднозначна интерпретация. В структурно отношение (с оглед на мотивиращата ги основа) преобладават простите формации (мотивиращата основа е едночленна – *родилка*, *кърмилница*). Има само две форми на агентивно сложно название, при които процесуалното отношение се усложнява с атрибутивно (т.е. мотивиращата основа е двучленна *първоротка* и *първородка*). За конкуренция на суфиксите можем да говорим при основите *род-* // *рожд-*, *доя*, *кърм-*, *мят-*, които показват едно голямо разнообразие от различни суфикси, образувачи множество названия за разглежданата категория. Най-продуктивни са основите: *род-* с 11 примера, *рожд-* с 8, *кърм-* с 6, *доя* с 5 примера, а по-слабо застъпена е основата *мят-* с 4 примера (без фонетичните разновидности). Тази категория се отличава с богатство на словообразователни типове, голяма част от названията се образуват с разширени варианти на наставките.

Имена за вършители на действие (Nomina actoris)

В основата на категорията *Nomina actoris* лежи ОК за носител на предметно отношение (Докулил/Докулil 1962: 198). ОБ във всички формации е прост и назовава лице, в случая – жена, а при ОП има развитие на предметното отношение към скрита, но подразбираща се процесуалност. От морфологична гледна точка тук се причисляват формации с мотивиращи основи конкретни или абстрактни съществителни имена, общото словообразователно значение на които е ‘някой, който върши нещо, свързано с някакъв предмет (субстанция), посочен от мотивиращата база’ (Перчеклийски/Perchekliyski 2008: 58). Към тази категория се включват **8 названия**: едно за менструация, едно за бременна жена и шест названия за родилка.

I. Наименования с нееднозначна интерпретация

Единично название е образувано с наставка **-к(о)**:

* за менструация

-к(о) – *мѐсишко* (Цанева/Tsaneva 1994a: 121) ‘кръвотечение при жена, което се появява веднъж в „месеца“’. Това название може да се причисли и към умалителните имена.

II. Наименования с непротиворечива интерпретация

1. Прости названия

а) Словообразователен тип с наставка **-к(а)**:

* за жена родилка – с основния суфикс са образувани названията *кърка* (БЕР/BER 3, 143) ‘тази, която ражда деца с мъжки полов орган, „кур“, т.е. само момчета’;

Към този словообразователен тип се причисляват следните разширени наставки:

* за жена родилка

-ашинка – *кумашинка* (БЕР/BER 3, 124–125) ‘тази, която дава нов живот под ръководството на „кумата“, родилка’ (в случая кумашинка метафорично се използва като родилка);

* за бременна жена

Единично название е образувано с наставка **-нищ(а)** – *товарница* (ИДРБЕ/IDRBE 2012: 246) ‘тази, която носи „товар“, защото е бременна’.

2. Сложни названия

* за жена родилка

Сред вършителските имена се срещат както прости, така и композитни образувания, при които предметно-действието отношение се усложнява допълнително с обстоятелствени елементи (с адвербиален признак). Такова название е *каталетка* (БЕР/BER 3, 591; БСРЛ/BSRL 2012: 273) ‘тази, която ражда „всяко (ката) лято“, всяка година’, което е образувано с основния суфикс **-к(а)**. Към тази група се отнасят названия, които са с положително качество, свързано с физиологичното състояние на жената – раждането:

а) Словообразователен тип с наставка **-кин(а)** (фонетичен вариант **-кин(я)**):

* за жена родилка

каталеткина (БЕР/BER 3, 591; БСРЛ/BSRL 2012: 273), *катилетка* (БЕР/BER 2, 266; БСРЛ/BSRL 2012: 273), *каталеткиня/каталеткия* (БСРЛ/BSRL 2012: 273) (с различни акцентни единици) ‘тази, която ражда „всяко (ката) лято“, всяка година’.

* * *

Словообразователната категория *Nomina actoris* е слабо представена. Преобладават наименованията с непротиворечива интерпретация, с нееднозначна интерпретация има само едно название. Форманти, с които се образуват словообразователни типове, са **-к(а)** и **-кин(а)** (с фонетичен вариант **-кин(я)**). Еди-

нични названия са образувани с наставките **-к(о)** и **-ниц(а)**. Сред вършителските имена се срещат както прости, така и сложни названия. Формациите са мотивирани от конкретни и абстрактни съществителни и се образуват по суфиксалния и композиционно-суфиксалния начин.

Имена за носители на определени черти, свойства (Nomina attributiva)

В основата на тази категория лежи ономазиологичната категория за носител на отношение към свойство (Докулил/Dokulil 1962: 197). ОБ е прост и назовава лица (жени), ОП също е прост – атрибутивен. Общото словообразователно значение на обличията е ‘някай (нещо), който (което) притежава някакво качество, свойство, посочено от мотивиращата основа’ (Перчеклийски/Perchekliyski 2008: 68).

От структурно-морфологична гледна точка в разглеждания случай мотивиращите основи са прилагателни и числителни имена. При някои от названията атрибутивното отношение прелива в словообразователната категория *Nomina augmentativa et reogativa*, напр.: *момушлѧк*, *яловѧна*, *яловина*, *яловицина*, *яловуша*, *яловушь*, *ял’вѹша*, *йалъвѹша*, и едно название прелива в словообразователната категория префиксни образувания от смесен тип *заплодѧемост*. В тази категория се включват около **69 названия** (с фонетичните варианти): двадесет и четири названия за девствено момиче, четири за бременна жена, едно за процеса забременяване (заплождане), едно за последни дни от бременността, тридесет и девет за родилка и за бездетна жена. Всички формации са прости.

I. Наименования с нееднозначна интерпретация

а) Словообразователен тип с наставка **-н(а) (фонетични варианти **-н(ъ)**, **-н(я)**):**

Словообразователният тип реализира своите названия със следните разширени наставки:

*** за бездетна жена**

-ана – *яловѧна* (БСРЛ/BSRL 2012: 719) ‘тази, която е „ялова“, защото няма и не може да има собствени деца, бездетна, бесплодна жена’;

-ина – *яловина* (Легурска/Legurska 2003: 78) ‘тази, която е „ялова“, защото няма и не може да има собствени деца, бездетна, бесплодна жена’;

-щина (-шинъ) – *яловицина* (Дражева/Drazheva 1986a: 211; БСРЛ/BSRL 2012: 720), *ялавийнъ* (БСРЛ/BSRL 2012: 720) ‘тази, която е „ялова“, защото няма и не може да има собствени деца, бездетна, бесплодна жена’.

б) Словообразователен тип с наставка **-уш(а) (фонетичен вариант **-уш(ъ)**):**

*** за бездетна жена**

яловуша (БСРЛ/BSRL 2012: 720), *яловушиъ* (Дражева/Drazheva 1986a: 211), *ял'вуша* (БСРЛ/BSRL 2012: 720), *йал'вуша* (Геров/Gerov 5, 614) 'тази, която е „ялова“, защото няма и не може да има собствени деца, бездетна жена';

*** за девствено момиче**

самуша (Мичева-Пейчева/Micheva-Peycheva 2011: 28) 'тази, която е „сама“, без мъж и следователно няма сексуални контакти'.

Единични названия са образувани с наставките:

*** за процеса забременяване ('заплождане')**

-яемост – *за-плод'яемост* (БЕР/BER 5, 358–359) 'качеството „запложда-не“';

*** за девствено момиче**

-е – *момè* (БСРЛ/BSRL 2012: 386) 'жена в детска или девическа възраст', **-е** придава умалителност, експресия;

-ушилак – *момушилак* (БСРЛ/BSRL 2012: 393) 'девойка в „моминска“ възраст; мома'.

II. Наименования с непротиворечива интерпретация

1. Прости названия

а) Словообразователен тип с наставка -к(а) (фонетичен вариант **-к(я)**):

*** за бременна жена**

-ка – *невòлка* (БЕР/BER 4, 591; БСРЛ/BSRL 2012: 422; Легурска/Legurska 2012: 14) 'тази, която е „неволна“, защото е бременна';

-ка – *тегòтка* (БЕР/BER 7, 888; Легурска/Legurska 2012: 14) 'тази, която е „тежка“, носи голямо тегло';

*** за бездетна жена**

-ка – *безрòдка* (Дражева/Drazheva 1980: 379–380; БСРЛ/BSRL 2012: 75; Легурска/Legurska 2012: 13) 'тази, която е „безродна“, бездетна жена';

-ка – *касърка* (БСРЛ/BSRL 2012: 272; Легурска/Legurska 2012: 13; БНМ/BNM 2013: 86) 'жена (съпруга) безплодна, бездетна; яловица'. Според авторите на БЕР *касър* означава 'безплоден, ялов' - от турското *kısır* със същото значение (БЕР/BER 2, 265).

Тук се причисляват следните разширени наставки:

*** за жена родилка**

-акинка – *първакинка* (БСРЛ/BSRL 2012: 542) 'тази, която ражда за „първи“ път';

-аскинка (-аскинкя) – *първаскинка* (БЕР/BER 6, 70), *параскин(к)я* (Цанева/Tsaneva 1994a: 125) 'тази, която ражда за „първи“ път';

-ескинка – *първескѝнка* (Геров/Gerov 4, 322; БСРЛ/BSRL 2012: 544) ‘тази, която ражда за „първи“ път’;

-оскинка (-оскинѝя) – *първоскѝнка* (Дражева/Drazheva 1980: 381; БСРЛ/BSRL 2012: 544), *пароскѝнкѝя* (Цанева/Tsaneva 1994a: 125) ‘тази, която ражда за „първи“ път’;

-остинка (-остин(к)ѝя) – *първостѝнка*, *първостѝнкѝя* (Легурска/Legurska 2012: 15–16), *първостѝнка*, *първостѝн(к)ѝя* (Дражева/Drazheva 1980: 381; Цанева/Tsaneva 1994a: 125; Легурска/Legurska 2003: 80; БНМ/BNM 2013: 426) ‘тази, която ражда за „първи“ път’;

-естинка – *първестѝнка* (БЕР/BER 6, 71) ‘тази, която ражда за „първи“ път’;

*** за девствено момиче**

-ачка – *хлапѝчка* (БСРЛ/BSRL 2012: 681–682) ‘малко момиче в „хлапашка“, девическа възраст’;

-есилка – *девесѝлка* (БСРЛ/BSRL 2012: 170) ‘тази, която е „девствена“’;

-ойка (-ойкѝя, -ока) – *девѝйка*, *девѝйкѝя*, *девѝкѝя* (БСРЛ/BSRL 2012: 171) ‘жена в „девическа“ възраст’;

-ичка – *момѝчка/мѝмичка* (БСРЛ/BSRL 2012: 390) ‘тази, която е в „моминска“, девическа възраст; девойка, (малка) мома’;

-инка – *момѝнка/мѝминка* (БСРЛ/BSRL 2012: 387–388) ‘тази, която е в „моминска“, девическа възраст; девойка, (малка) мома’;

-ушка – *момѝшка* (БСРЛ/BSRL 2012: 393) ‘тази, която е в „моминска“, девическа възраст; девойка, (малка) мома’;

б) Словообразователен тип с наставка -иц(а) (фонетичен вариант **-иц(ъ)**):

*** за бременна жена**

трѝдница (Геров/Gerov 5, 360; ИДРБЕ/IDRBE 2012: 246), *трѝдницѝ* (Кочев/Kochev 1969: 98) ‘тази, която е „трудна“, бременна’;

*** за бездетна жена**

-ица – *безрѝдица* (Легурска/Legurska 2012: 13), *безрѝдница* (Цанева/Tsaneva 1994a: 120; Легурска/Legurska 2003: 78) ‘тази, която е „безродна“, бездетна жена’;

-ица (-ицѝ) – *щѝрѝца*, *щѝрѝцѝ* (Младенов/Mladenov 1941: 698; БСРЛ/BSRL 2012: 715–716), *щѝрѝцѝ* (Дражева/Drazheva 1986: 211; Легурска/Legurska 2003: 78) ‘тази, която е безплодна, бездетна’ от индоевроп. кор. *ster- ‘безплоден’ – бълг. диал. *щѝрѝца* за ‘безплодно, ялово животно’ и ‘безплодна, бездетна жена’ (Младенов/Mladenov 1941: 698; БСРЛ/BSRL 2012: 715–716);

-ица – *яловица/яловѝца* (с различни акцентни единици) (Геров/Gerov 5, 614; БСРЛ/BSRL 2012: 719–720), *ялѝвица* (БСРЛ/BSRL 2012: 719–720), *ялѝвѝвица* (Кочев/Kochev 1971: 136), *ялѝлуѝвица* (БСРЛ/BSRL 2012: 719–720) ‘тази, която е „ялова“, защото няма и не може да има собствени деца, бездетна, безплодна жена’;

*** за девствено момиче**

-ица – *момѝца/мѝмица* (БСРЛ/BSRL 2012: 388–389) ‘жена (в детска или „моминска“ възраст); момиче, девойка’;

Словообразователният тип реализира своите названия със следните разширени наставки:

-есница – *дѝвѝсница* (БСРЛ/BSRL 2012: 170) ‘тази, която е „девствена“’;

-ственица – *дѝвственица* (Геров/Gerov 1, 388; БЕР/BER 1, 330) ‘тази, която е „девствена“’;

в) Словообразователен тип с наставка -н(а) (фонетични варианти **-н(ъ)**, **-н(я)**):

Словообразователният тип реализира своите названия със следните разширени наставки:

*** за жена родилка**

-акиня – *първакѝня* (Геров/Gerov 4, 322; БЕР/BER 6, 72), *първакѝня* (Геров/Gerov 4, 322) ‘тази, която ражда за „първи“ път’;

-аскиня – *първаскѝня* (БЕР/BER 6, 70) ‘тази, която ражда за „първи“ път’;

-ескина (фонетични варианти: **-ескиня**, **-ескин’е**) – *първескѝна* (БЕР/BER 6, 71), *първескѝня* (Геров/Gerov 4, 323; Цанева/Tsaneva 1994a: 125; Легурска/Leguraska 2003: 80; Легурска/Leguraska 2012: 15, 16; БНМ/BNM 2013: 426), *първескѝн’е* (Кочев/Kochev 1969: 19) ‘тази, която ражда за „първи“ път’;

-оскиня (фонетичен вариант **-ускиня**) – *първоскѝня* (БЕР/BER 6, 75; БСРЛ/BSRL 2012: 544), *пароскѝня* (с редукция и изпадане на *в*) (Цанева/Tsaneva 1994a: 125), *пърускѝня* (с редукция и изпадане на *в*) (Легурска/Leguraska 2012: 16) ‘тази, която ражда за „първи“ път’;

г) Словообразователен тип с наставка -ч(е):

Словообразователният тип реализира своите названия със следните разширени наставки:

*** за девствено момиче**

-ече – *мѝмече* (БСРЛ/BSRL 2012: 386–387) ‘тази, която е в „моминска“ възраст; девойка, (малка) мома’;

-иче – *момѝче/мѝмиче* (БСРЛ/BSRL 2012: 389–390) ‘тази, която е в „моминска“ възраст; девойка, (малка) мома’;

-ояче – *дѝвѝяче* (БСРЛ/BSRL 2012: 173) ‘момиче в „девическа“ възраст’;

-яче – *мѝмѝяче* (БСРЛ/BSRL 2012: 397–398) ‘тази, която е в „моминска“, девическа възраст; девойка, (малка) мома’, експресивно (гал.-умал.) название, придобило и неутрална нарицателна функция;

-ляче – *момляче/мòмляче* (БСРЛ/BSRL 2012: 391) ‘тази, която е в „моминска“, девическа възраст; девойка, (малка) мома’;

-ишияче – *момишияче* (БСРЛ/BSRL 2012: 390–391) ‘тази, която е в „моминска“, девическа възраст; девойка, (малка) мома’.

Единични названия са образувани с наставките:

*** за девствено момиче**

-н(я) – *мòмня* (БЕР/BER 4, 229; БСРЛ/BSRL 2012: 391) ‘девойка в „моминска“ възраст; мома’;

*** за последни дни на бременността**

-ок – *пòследок* (Геров/Gerov 6, 261) ‘жена „последни“ дни преди раждането’.

Безсуфиксни образувания:

*** за девствено момиче**

дèв(а) (Геров/Gerov 1, 388; БСРЛ/BSRL 2012: 165–166) ‘тази, която е „девствена“’;

мом(à)/мòм(а) (фонетичен вариант *мум(ь)*) (БЕР/BER 4, 224; БСРЛ/BSRL 2012: 382) ‘тази, която е в „моминска“, девическа възраст; девойка, (малка) мома’.

2. Сложни названия

Единично композитно название, образувано със суфикс *-иц(а)*:

*** за девствено момиче**

сам-о-гладв-иц(а) (Мичева-Пейчева/Micheva-Peycheva 2011: 28) ‘тази, която е „сама“, без мъж и следователно без сексуални контакти’.

В конкурентна употреба са някои от суфиксите на названията за лица от словообразователната категория *Nomina attributiva*. Образувани от една и съща основа (в случая атрибутивна от числителното име *първи*) са названията с форманти: *-акин(я)*, *-аскин(я)*, *-акинк(а)*, *-аскинк(а)*, *(-аскинк(я))*, *-ескин(а)* (фонетични разновидности: *-ескин’(е)*, *-ескин(я)*), *-ескинк(а)*, *-оскин(я)* (*-ускин(я)*), *-оскинк(а)*, *(-оскинк(я))*, *-остинк(а)* (*-остин(к)(я)* – *(к)* е наставка, въпреки че е отбелязана в скоби), *-естинк(а)*, например: *първакìня*, *първакìня*, *първаскìня*, *първакìнка*, *първаскìнка*, *параскìн(к)я*, *първескìна*, *първескìн’е*, *първескìня*, *първескìнка*, *първоскìня*, *пароскìня*, *пърускìня*, *първоскìнка*, *пароскìнка*, *първостìнка*, *първостìнка*, *първостìнка*, *първостìн(к)я*, *първестìнка*;

– конкуриращи се суфикси, които имат една и съща основа (в случая атрибутивна от прилагателното име *ялов*), са названията с форманти: *-ан(а)*, *-ин(а)*, *-иц(а)*, *-ицин(а)* (*-ишин(ь)*), *-уш(а)* (*-уш(ь)*), например: *яловàна*, *ялови́на*, *ялови́ца/ялови́ца*, *ял’ви́ца*, *йалуви́ца*, *йèлуви́ца*, *ялови́цина*, *ялави́шинъ*, *ялову́ша*, *ял’ву́ша*, *йал’ву́ша*, *ялову́шъ*;

– конкуриращи се суфикси, които имат една и съща основа (в случая атрибутивна от прилагателното име *моминство* с основа *мом-*), са названията с фор-

манти: *-еч(е), -ич(е), -ичк(а), -иц(а), -инк(а), -ишяч(е), -ляч(е), -н(я), -ушк(а), -ушлак, -яч(е)*, например: *мòмече, момìче/мòмиче, момìчка/мòмичка, момìца/мòмица, момìнка/мòминка, момишяче, момляче/мòмляче, мòмня, момушка, моушлòк, мòмяче*;

– конкуриращи се суфикси, които имат една и съща основа (в случая атрибутивна от прилагателното име *девствена* с основа *дев-*), са названията с форманти: *-есниц(а), -ствениц(а), -есилк(а), -ойк(а) (-ойк(я), -ок(я)), -ояч(е)*, например: *девèсница, дèвственица, девесìлка, девòйка, девòйкя, девòкя, девòяче*.

* * *

Словообразователната категория *Nomina attributiva* е най-добре засвидетелстваната откъм формации категория. Почти всички названия означават имена за лица (в случая жена) и следователно категорията е представена основно от имена от женски род. Преобладаващата част от примерите са с непротиворечива интерпретация. С най-висока продуктивност се отличават суфиксите: *-к(а)* (с фонетичен вариант *-к(я)*), *-иц(а)* (с фонетичен вариант *-иц(ъ)*), *-н(а)* (с фонетични варианти *-н(ъ), -н(я)* и множество разширени наставки) и *-ч(е)*. Друг по-слабо застъпен тип е *-уш(а)* (с фонетичен вариант *-уш(ъ)*). Има и две безсуфиксни образувания. Сред атрибутивните имена преобладават простите названия, но се среща и едно сложно название. Анализът на материала показва, че формациите са мотивирани от прилагателни и числителни имена и се оформят по суфиксалния, композиционния и конверсиалния начин. За конкуренция на суфиксите можем да говорим при основите *първ-* с около 10 примера, *ялов-* с 5 примера, *мом-* с около 11 примера и *дев-* с 5 примера (без фонетичните варианти), които показват разнообразие от суфикси, образувачи множество названия за разглежданата категория.

Имена за носители на субстанциално отношение

Ономасиологичната категория, която стои в основата на тази словообразователна категория, не е семантично единна, но във всички случаи е залегнало предметно отношение, т.е. мотивиращата основа е винаги десубстантивна. Различните модификации на предметно-недейственото отношение разпределят субстанциалните названия в четири подкатегории: 1. имена, възникнали въз основа на забележима част на предмет или лице; 2. имена за изразяване на притежание или собственост; 3. имена за изразяване на произход или материал, от който е съставен предметът; 4. имена за изразяване на сходство с предмет (Кочев/Kochev 1971: 139–140).

ОБ представя имена за лица, а ОП е прост и изразява субстанциално отношение. Формациите се образуват по суфиксалния начин. В тази категория попадат **5 названия**: едно за девствено момиче, две за недевствено момиче, едно за жена, която никога не е имала менструация, и едно за бременна жена.

I. Наименования с нееднозначна интерпретация

1. Субстанциални имена, образувани с тавтологичен суфикс

Към тази подкатегория попадат формации с тавтологичен суфикс. „Формантът, който се добавя при тяхното образуване, не привнася нищо ново в смислово отношение, а само разширява формата на думата. Новото название започва да функционира в езика като лексикален дублет (абсолютен синоним) на старото“ (Перчеклийски/Perčekliyski 2008: 88). Разгледаното субстанциално име е образувано по суфиксалния начин.

* за девствено момиче

- с наставка *-иц(а)* – *девица* (БЕР/BER 1, 330–331; БСРЛ/BSRL 2012: 170–171) – ‘тази, която е „дева“, девойка, момиче, мома’.

II. Наименования с непротиворечива интерпретация

1. Имена за изразяване на сходство

Названията са образувани въз основа на сходство между именуемия предмет (лице) и субстанцията, с която се свързва приликата. Общото словообразователно значение на формациите е ‘този (това, нещо), който (което) е като (прилича на) предмета, посочен от мотивиращата основа’ (Перчеклийски/Perčekliyski 2008: 87).

* за недевствено момиче

-арка – *говнарка* (РБЖ/RBZH 1993: 35) ‘тази, която е като „говно“, нещо мръсно, лошо’, *лайнарка* (РБЖ/RBZH 1993: 81) ‘тази, която е като „лайно“, нечестна, непочтена жена, която притежава лоши качества, защото не е девствена през първата брачна нощ’;

* за бременна жена

-ниц(а) – *карабница* (ИДРБЕ/IDRBE 2012: 245) ‘заредена като „карабина“ (пушка) жена; бременна’;

* за жена, която никога не е имала менструация

-кар – *мъжкар* (БЕР/BER 4, 376) ‘жена, която е като „мъж“, защото никога не е имала менструация’.

* * *

Словообразователната категория имена за носители на субстанциално отношение включва ограничен брой названия, разпределени в две подкатегории: имена за изразяване на сходство и субстанциални имена, образувани с тавтологичен суфикс. Всички названия са прости. Към категорията субстанциални имена, образувани с тавтологичен суфикс, се отнасят имена, при които прибавянето на суфикс води само до формална промяна. Това название е образувано с тавтологичната наставка *-иц(а)*. Именно при това название *девица* се наблюдава

преливност, която се поражда от многостранност на словообразователната мотивация. Тази формация може да се отнесе и в категорията *Nomina attributiva*. Названията се причисляват и към трите граматически рода (мъжки, женски и среден), тъй като в основите са легнали различни по род съществителни имена.

ТРАНСПОЗИЦИОНЕН СТРУКТУРЕН ВИД

Имена за действия и за резултати от действия (*Nomina actionis et resultativa*)

Имената за действия и за резултати от действия в труда на М. Докулил (*Dokulil, M.* (и съавторски колектив) *Op. cit.*. Т. 2, 562–654, 266–280) „*Tvořeni slov v češtině*“ са разгледани отделно като две словообразователни категории, тъй като в основата и на двете има различни модификации на ономасиологичната категория – при *Nomina actionis* за носител на отношение към действие, а при *Nomina resultativa* отношение към резултата на действието (Докулил/*Dokulil* 1962: 197–198).

Други автори обаче, сред които Ив. Кочев (Кочев/*Kochev* 1971) и Л. Перчеклийски (Перчеклийски/*Perchekliyski* 2008), ги разглеждат в една словообразователна категория. По думите на Ив. Кочев еднаквата ономасиологична мотивираност и идентична форма обединяват тези две категории в една, въпреки че резултативното значение е вторично. Мотивиращите основи и при двете групи са девербални (Кочев/*Kochev* 1971: 160–161) и в по-голямата част от примерите представляват отглаголни съществителни имена. Отглаголните отвлечени съществителни означават действия и състояния, „мислени отделно и независимо от техните производители“ (ГСБКЕ/*GSBKE* 1983: 46). И в двете групи ОП е прост и изразява процесуалност. Л. Перчеклийски отбелязва някои различия между двете категории, което обаче не пречи в своя труд да обединява названията в една категория. При акционните имена глаголът се превръща в съществително, без да настъпи изменение в значението, за разлика от резултативните, при които смяната на лексикално-граматичната характеристика води и до промяна в значението.

При названията от категорията *Nomina actionis* ОБ е прост и представлява предметно действие, процес, а при *Nomina resultativa* може да бъде различен (лица, предмети от неживата природа, празници, обреди, отвлечени същности и т.н.). Общото словообразователно значение на формациите е ‘действие, което е независимо от производителя или вършителя’, а категориалното значение на резултативните имена е ‘абстрактна същност или субстанция, която е резултат от действието, посочено от мотивиращата основа’ (Перчеклийски/*Perchekliyski* 2008: 113).

Ние се придържаме към обосновките на тези автори и в настоящата работа акционните и резултативните формации също са разгледани в една словообразователна категория – *Nomina actionis et resultativa*.

Отглаголните съществителни с наставка **-не** се образуват от несвършени по вид глаголи (ГСБКЕ/GSBKE 1983: 383), напр. *раждам – раждане, извъждам – извъждане* и др. Отглаголните съществителни с наставка **-ние** се образуват както от свършени, така и от несвършени глаголи (ГСБКЕ/GSBKE 1983: 62), напр. в разглеждания случай формата *рождение* е образувана от св. вид на глагола *родя – родих – рождение*.

Зарегистрираните наименования от тази категория са **49** (с фонетичните варианти): три за загуба на девственост, единадесет за бременност, едно за процеса забременяване, четири за менструация и тридесет за раждане и за процеса абортиране. При част от названията се наблюдава множественост на мотивацията, тъй като някои от акционните и резултативните названия са мотивирани от префигирани глаголи, поради което могат да бъдат причислени и в словообразователната категория префиксни образувания. Те са образувани с различни префикси: *из-, на-, по-, раз-, с-, о-*.

I. Наименования с нееднозначна интерпретация

1. Прости названия

* за раждане

а) С наставка *-(а)не* са образувани следните названия: *из-въжд-ане* (Геров/Геров 2, 193) ‘действие, мотивирано от глагола „въдя, извъждам“, раждам дете’; *по-ражд-ане* (Геров/Геров 4, 202) ‘действие по глагола „раждам“’; *постиг-ане* (Геров/Геров 4, 225) ‘действие, мотивирано от глагола „постигам“, жена, която стига края на бременността и ражда дете’; *с-добив-ане* (Геров/Геров 5, 153) ‘действие по глагола „добивам“’;

Словообразователният тип се реализира със следните разширени наставки:

-отяване – *о-лек-отяване* (Геров/Геров 3, 357) ‘действие, мотивирано от глагола „олекотявам“’;

-чаване – *о-лек-чаване* (Геров/Геров 3, 357) ‘действие по глагола „олеквам, олекча“’;

* за бременност

-еняване – *на-врем-еняване* (Геров/Геров 3, 129) ‘действие по глагола „навременявам“, приближава време за раждане’;

* за загуба на девственост

-ване – *раз-мѝм-ване* (Геров/Геров 5, 37) ‘действие по глагола „размомвам“, обезчестявам’;

-яне – *раз-мѝм-яне* (Геров/Геров 5, 37) ‘действие, мотивирано от глагола „размомям“, обезчестявам’.

Безсуфиксно образувание

* за раждане

разплѝд (БЕР/BER 5, 359) ‘резултат от действието „плодене“, раждане’.

II. Названия с непротиворечива интерпретация

1. Прости названия

а) С наставка *-(а)не* и нейните фонетични варианти *-ан'е*, *-'ан'е*, *-ъне*, *-ене*, *-яне*, са образувани следните названия:

* за раждане

-(а)не – *добиване* (Геров/Gerov 1, 306; Вакарелски/Vakarelski 1977: 472) ‘действие по глагола „добивам“’; *раждане* (Геров/Gerov 5, 6; Вакарелски/Vakarelski 1977: 472), *раждъне* (Кочев/Kochev 1971: 165) ‘действие, мотивирано от глагола „раждам“’; *стигане* (Геров/Gerov 5, 258) ‘действие по глагола „стигам“, жена, която стига края на бременността и ражда дете’; *стърване* (Геров/Gerov 5, 264) ‘действие, мотивирано от глагола „сторя, сторвам“, правя, раждам дете’; *повиване* (Геров/Gerov 4, 61) ‘действие по глагола „повивам“, раждам дете’;

***-ан'е* (*-'анъе*)** – *раджан'е* (БСРЛ/BSRL 2012: 548) ‘действие, мотивирано от глагола „раждам“’, *раг'ан'е* (БСРЛ/BSRL 2012: 548) ‘действие по глагола „раждам“’;

-н-ене – *близнене* (Геров/Gerov 1, 47) ‘действие по глагола „близня“, раждам близнаци’; *чадене* (Геров/Gerov 5, 569) ‘действие, мотивирано от глагола „чадя“, раждам’;

-юване – *стърюване* (Геров/Gerov 5, 264) ‘действие, мотивирано от глагола „сторя“, раждам дете’;

-н-яване – *близняване* (Геров/Gerov 1, 48) ‘действие, мотивирано от глагола „близнявам“, раждам близнаци’;

* за процеса абортиране

-(а)не – *махане* (Генчев/Genchev 1985: 169) ‘действие, мотивирано от глагола „махам“, абортирам’; *метане* (Легурска/Legurska 2012: 13) ‘действие по глагола „метам“, абортирам’; *пометане* (Легурска/Legurska 2012: 13) ‘действие, мотивирано от глагола „пометам“, абортирам’; *помятане* (Генчев/Genchev 1985: 169; Легурска/Legurska 2012: 13) ‘действие по глагола „помятам“, абортирам’;

-нуване – *помятнуване* (Геров/Gerov 4, 161) ‘действие по глагола „помятам“’;

* за бременност

-(а)не (фонетичен вариант *-яне*) – *завождане* (Легурска/Legurska 2012: 13) ‘действие по глагола „завождам“, започвам; зачевам дете’; *заходане* (Цанева/Tsaneva 1994a: 121) ‘действие, мотивирано от глагола „заходвам“, започвам’; *залавяне* (Легурска/Legurska 2012: 13) ‘действие, мотивирано от глагола „ловя, залавям“, започвам’;

-ване – *заходване* (Геров/Gerov 2, 138; Легурска/Legurska 2012: 13) ‘действие, мотивирано от глагола „заходвам“, започвам’;

-е(н)ване – *зачèване, зачèнване* (Геров/Геров 2, 140) ‘действие, мотивирано от глагола „зачевам“’;

*** за менструация**

-ане (*-ан’è[то]*) – *пранè* (Геров/Геров 4, 258; Цанева/Tsaneva 1994a: 120); *перанè* (Цанева/Tsaneva 1994a: 120); *пран’è[то]* (БЕР/BER 5, 166; БНМ/ВМН 2013: 325) ‘действие, мотивирано от глагола „пера“’;

б) С наставки -ение (книжовен вариант) и **-ен’е** (диалектен вариант):

*** за раждане**

-ение – *рождèние* (БЕР/BER 6, 300; БСРЛ/BSRL 2012: 561) ‘действие, мотивирано от глагола „раждам“’;

в) С наставка -ба(а) и нейния **разширен суфикс -ит(д)б(а)** са образувани следните названия:

*** за раждане**

-ит(д)ба – *родитба* (БСРЛ/BSRL 2012: 555) и *рождба* (БЕР/BER 6, 300) ‘нещо, което се появява в резултат на „раждане“; рожба’.

Единични названия са образувани с наставките:

*** за менструация**

-ел(о) – *видело* (БЕР/BER 1, 143) ‘действие по глагола „видя“, имам менструация’;

*** за процеса забременяване**

-атие//-ятие (графично: *-’атие*) – *зачàтие* (БЕР/BER 1, 617) /*зачятие* (Геров/Геров 2, 142) ‘действие, мотивирано от глагола „зачевам“, забременявам’; един суфикс разновидността е от основата – твърда и мека;

*** за загуба на девственост**

-не – *изразяване* (Геров/Геров 2, 296) ‘действие по глагола „изразявам“, обезчестявам’;

*** за бременност**

-ник – *заходник* (ИДРБЕ/IDRBE 2012: 248) ‘резултат от действието „захождане“, за начало на бременността’;

Безсуфиксни образувания

*** за бременност**

захòд(а) (Цанева/Tsaneva 1994a: 121), **захùд(а)** (Дражева/Drazheva 1986a: 211; Цанева/Tsaneva 1994a: 121; Легурска/Legurska 2012: 13) ‘действие, мотивирано от глагола „заходя“, започвам’;

захàn (Цанева/Tsaneva 1994a: 121; Легурска/Legurska 2003: 77) ‘действие по глагола „захвана, захващам“; или ‘резултат от действието „захващане“, започвам бременност’;

*** за раждане**

дѝбив (Вакарелски/Vakarelski 1977: 472) ‘действие по глагола „добивам“, раждам’;

*** за процеса абортиране**

пѝдвет ‘действие, мотивирано от глагола „помятам“ (вероятно с промяна на *м* от звукосъчет. *дм* във *в* от първоначално **пѝдмет*, поствербал от *подмятам*, диал. *подмѝтам*), ражда не навреме, абортира’ (БЕР/BER 5, 440).

* * *

Словообразователната категория *Nomina actionis et resultativa* е добре представена откъм названия в разработката. Към нея се отнасят както отглаголни съществителни с различна степен на абстракция, изразяващи предметно действие, така и чисто конкретни наименования с девербална мотивация, означаващи резултати от действия. По-голяма част от названията са от среден род и са образувани с наставката *-(а)не*, нейните фонетични, графични варианти *-ан’е*, *-’анье*, *-ъне*, *-ене*, *-яне* и разширени наставки. Освен тях типове се обособяват със суфиксите *-ение* и *-б(а)*. Единични образувания са оформени с наставките *-атие// -ятие* за процеса забременяване, *-ел(о)* за менструация, *-не* за загуба на девственост и *-ник* за бременност. Има и няколко безсуфиксни образувания. Акционните и резултативните имена са прости и са образувани чрез суфиксалния и композиционно-суфиксалния начин. Наименованията са мотивирани от различни по вид глаголи. Освен естествената преливност в отношенията между действие и резултат от действие (в двете подкатегории) някои от названията се намират на границата и с формации от други словообразователни категории, такива са например префиксалните образувания от смесен тип, поради което те са с нееднозначна интерпретация.

Имена на свойства, качества (*Nomina essendi*)

Ив. Кочев (Кочев/Kochev 1971: 131–139) – по Докулил – разглежда *Nomina essendi* като подкатегория към словообразователната категория *Nomina attributiva*, изхождайки от атрибутивния ономасиологичен признак, който е присъщ и на двете категории. Л. Перчеклийски (Перчеклийски/Perchekliyski 2008) я разглежда като самостоятелна категория, привеждайки различията, които Ел. Кяева посочва в своя труд „Словообразователната категория имена за качества (*Nomina essendi*) в българските говори на Македония“. Авторката отбелязва, че *Nomina essendi* е транспозиционна словообразователна категория, а *Nomina attributiva* – мутационна; в основата на словообразователната категория *Nomina essendi* лежи ономасиологичната категория атрибутивност, а в основата на *Nomina attributiva* – ономасиологичната категория за носител на свойство; общото словообразователно значение на имената от категорията *Nomina essendi*

е ‘отвлечен признак, свойство’, докато при *Nomina attributiva* е ‘носител на качество’; ОБ при *Nomina essendi* е свойство, а при *Nomina attributiva* може да е лице. Мотивиращите основи на названията могат да бъдат от прилагателни имена – качествени или относителни, а относителните от своя страна могат да се разглеждат и като десубстантивни (Кяева/Кyuаeva 1996: 453–454 – по Перчеклийски/Perchekliyski 2008: 149–150).

Съществителните от тази категория означават „признаци (качества, свойства), характеризирани като самостоятелно съществуващи, без оглед на връзката им с техен носител“ (Радева/Radeva 1991: 142).

В словообразователната категория *Nomina essendi* са регистрирани **8 названия**: шест за девственост, едно за менструация и едно за бременност.

I. Названия с непротиворечива интерпретация

а) Словообразователен тип с наставка *-ств(о)/-(о)св(о)*:

С наставка *-ств(о)* се образуват абстрактни съществителни имена от среден род, с които се означават дейности, особености на характера, качества, прояви, състояния и др. Тя се прибавя към основи на съществителни имена, към прилагателни имена и рядко към основи на други думи (Стоянов/Stoyanov 1977: 38; Андрейчин/Andreychin 1978: 98–99; ГСБКЕ/GSBKE 1983: 64), напр.: *дева* – *девство*.

* за девственост

-ствo – *дѣвство* (Геров/Gerov 1, 389) – ‘това, което е характерно за „дева“; *мѡмство* (Геров/Gerov 3, 80; БЕР/BER 4, 226; БСРЛ/BSRL 2012: 392) – ‘това, което е характерно за периода „моминска“ (девическа) възраст; *моминство/мѡминство* (Геров/Gerov 3, 80; БЕР/BER 4, 225; БСРЛ/BSRL 2012: 388) ‘качество „момински“; това, което е типично за моминския период, за периода на девствеността’;

* за менструация

-ствo – *моминство/мѡминство* (Геров/Gerov 3, 80; БЕР/BER 4, 225; БСРЛ/BSRL 2012: 388) ‘състояние, свързано с „моминския“ период, когато детето се превръща в мома, девойка чрез първата си менструация’;

* за бременност

-дсво – *труднѡсво* (ИДРБЕ/IDRBE 2012: 248) ‘качество „трудна“;

б) Към словообразователен тип с наставка *-ост*//разширена наставка *-кост*:

С наставката *-ост*, която се прибавя към основи на прилагателни имена, могат да се образуват съществителни имена за признаци (Стоянов/Stoyanov 1977: 38; Андрейчин/Andreychin 1978: 98), например: *цял* – *цялост*;

* за девственост

-ост – *дѣвственост* (ИДРБЕ/IDRBE 2012: 915) ‘качество „девствена“;

-кост – *цялкост* (Геров/Геров 6, 322) ‘абстрактно качество „цял“, която е запазила девствеността си „цяла“’.

Единично композитно название, мотивирано от сложно прилагателно име.

*** за девственост**

доброе-тел (Левин/Levin 1991: 265) ‘качеството „добродееен“, човек с добри, положителни качества, в случая се отнася за девствено момиче’.

* * *

Словообразователната категория *Nomina essendi* е слабо представена. Основните словообразователни типове са оформени със суфиксите **-ств(о)** с фонетичен вариант **-(о)св(о)**, единични названия са образувани с наставките **-ост** и **-кост**. Има и едно композитно наименование. Имената от среден род представляват значителен дял в категорията. Категорията *Nomina essendi* включва основно прости наименования. Мотивирани са от прилагателни имена, всички названия са образувани по суфиксалния начин.

МОДИФИКАЦИОНЕН СТРУКТУРЕН ВИД

Умалителни и хипокористични имена (*Nomina deminutiva et meliorativa*)

Умалителните формации се образуват чрез прибавяне на нов признак за деминутивност, при който основното значение получава допълнителна нюансировка. Изходна точка за образуването на тези лексеми са названията от другите словообразователни категории (Кочев/Kochev 1971: 169–170). Деминутивните названия имат три основни езикови характеристики, които се отнасят както до семантиката, така и до формалната им структура. „Първо, знакът трябва да съдържа умалителна морфема в структурата си. Второ, знакът трябва да се съотнася с неумалителна дума от същия корен (...). Трето, в семантично отношение знакът може да означава физическа умаленост на денотата (...) или да изразява експресивно отношение на говорещия към денотата“ (Зидарова/Zidarova, [http://belb.info/personal/zidarova/deminutiva_lex.htm]), такива примери в разглеждания от нас случай (*девойка* – *девоиче*, *родилка* – *родилничка*, *първеския* – *първескинка* и др.).

Новите формации запазват значението на мотивиращите думи, като едновременно с това към основното значение се прибавя и деминутивно. Конотацията може да бъде обективна, когато е свързана с физическите параметри (обем, големина, възраст и т.н.), и субективна – когато е свързана с чувството (Перчеклийски/Perchekliyski 2008: 163–164). В значението на умалителните формации преобладава гальовно-ласкателният елемент (Бело/Belo 2003: 18).

Вследствие на казаното можем да обобщим, че облиците могат да бъдат умалителни или гальовни. В случая разглежданите лексеми не назовават малки

същества, а имат гальовно отношение, което поражда нежност към жената, която изпълнява една от основните си функции – да продължи рода. В тази група са засвидетелствани **17 названия**: три названия за девствено момиче, две за бременна жена, едно за менструация и единадесет за жена родилка, образувани с умалителни наставки, т.е. емоционалността в тях е свързана със словообразователния формант. Всички умалителни названия присъстват в останалите категории и затова при броенето няма да се вземат предвид. Названията се оформят по суфиксалния начин:

I. Наименования с нееднозначна интерпретация

а) Словообразователен тип с наставка -к(а) (фонетичен вариант -к(я)):

Л. Андрейчин определя суфикс **-ка** като основна умалително-гальовна наставка за женски род (Андрейчин/Andreychin 1978: 101). Този суфикс е с най-голяма продуктивност в разглежданата словообразователна категория.

*** за бременна жена**

-ка – *неволка* (БЕР/BER 4, 591; БСРЛ/BSRL 2012: 422; Легурска/Legurska 2012: 14) ‘тази, която е „неволна“, защото е бременна’; *тегџтка* (БЕР/BER 7, 888; Легурска/Legurska 2012: 14) ‘тази, която е „тежка“, носи голямо тегло, бреме; бременна’.

Словообразователният тип реализира своите названия със следните разширени наставки:

*** за девствено момиче**

-уика – *момџика* (БСРЛ/BSRL 2012: 393) ‘тази, която е в „моминска“, девическа възраст; девойка, (малка) мома’;

*** за жена родилка**

-акинка – *първакѝнка* (БСРЛ/BSRL 2012: 542) (*първакѝня*) (Геров/Gerov 4, 322; БЕР/BER 6, 72; БСРЛ/BSRL 2012: 542);

-аскинка (-аскинкя) – *първаскѝнка* (БЕР/BER 6, 70), *параскѝн(к)я* (Цанева/Tsaneva 1994a: 125) (*първаскѝня*) (БЕР/BER 6, 70);

-енка – *рождѝнка* (Геров/Gerov 5, 84; БЕР/BER 6, 300; БСРЛ/BSRL 2012: 562) (*рождѝна*);

-ескинка – *първескѝнка* (Геров/Gerov 4, 322; БСРЛ/BSRL 2012: 544) (*първескѝня*) (Геров/Gerov 4, 323; Цанева/Tsaneva 1994a: 125; Легурска/Legurska 2012: 15; БНМ/BNM 2013: 426);

-оскинка – *първоскѝнка* (Дражева/Drazheva 1980: 381; БСРЛ/BSRL 2012: 544) (*първоскѝня*) (БЕР/BER 6, 75; БСРЛ/BSRL 2012: 544);

-оскинкя – *пароскѝнкя* (Цанева/Tsaneva 1994a: 125) (*пароскѝня*) (Цанева/Tsaneva 1994a: 125) ‘тази, която ражда за „първи“ път’. Тези названия са истински деминутиви, защото имат формации, които не са с деминутивен характер;

б) Словообразователен тип с наставка *-ичк(а)*:

Тази наставка е получена от съединението на гальовната наставка *-ица* и умалителната *-ка* (Андрейчин/Andreychin 1978: 101), напр. *родилка* – *родилница* – *родилничка*. С. Стоянов я определя като двойно умалителна наставка (Стоянов/Stoyanov 1977: 42). „Получените умалително-гальовни съществителни с двойната наставка *-ичка* изразяват в по-голяма степен оттенък на гальовност и ласкателност в сравнение с умалителните съществителни, от които са образувани“ (ГСБКЕ/GSBKE 1983: 67);

*** за жена *родилка***

-илничка – *родилничка* (Цанева/Tsaneva 1994a: 127–128; МЧТ/МСНТ 2008: 341; Легурска/Legurska 2012: 15; БНМ/BNM 2013: 443);

-ил'ничка – *рождѝл'ничка* (БСРЛ/BSRL 2012: 562–563) ‘тази, която е „родила“’.

Единични названия са образувани с наставките:

*** за жена *родилка***

-илц(е) – *кърмѝлце* (БЕР/BER 3, 214) ‘тази, която е родила и „кърми“’;

-чиц(а) (с разширена наставка *-илчиц(а)*) – *родилчица* (Геров/Gerov 5, 83; БЕР/BER 6, 299) ‘тази, която е „родила“’;

*** за менструация**

-к(о) – *мѝсишко* (Цанева/Tsaneva 1994a: 121) ‘кръвотечение при жена, което се появява веднъж в „месеца“’;

*** за девствено момиче**

-ояч(е) – *девѝяче* (БСРЛ/BSRL 2012: 173) ‘момиче в „девическа“ възраст’;

-е – *момѝ* (БСРЛ/BSRL 2012: 386) ‘малка „мома“, жена (в детска или девическа възраст)’.

Наставка *-е* се среща в западнобългарските говори, напр. *моме* (Андрейчин/Andreychin 1978: 101). „Деминутивите със суфикс *-е* (...) може да се разглеждат като образувани чрез конверсия, тъй като наставката е формален показател за принадлежност на производните имена към съществителните от среден род“ (Маслов/Maslov 1982: 100 – по Радева/Radeva 1991: 158–159). В настоящата разработка ние я разглеждаме като наставка, с която се придава умалителност, експресия. За изходна (неутрална) форма приемаме лексемата *мома*.

* * *

Словообразователната категория *Nomina deminutiva et meliorativa* е сравнително добре представена. Всички названия са мотивирани от съответни неутрални форми на съществителни, прилагателни, числителни имена и глаголи. С най-голям брой формации е словообразователният тип с наставка *-к(а)* (с фо-

нетичен вариант **-к(я)**) и множеството разширени наставки. Единични названия са образувани с наставките **-илиц(е)** и **-чилиц(а)** – за жена родилка, **-к(о)** – за жена в менструален цикъл, **-ояч(е)** и **-е** – за девствено момиче. При модификацията повечето от названията в категорията запазват морфологичния род на изходната неутрална формация (облиците, образувани с наставките **-к(а)**, **-к(я)** и **-чилиц(а)**), докато при други е налице промяна (названията със суфикс **-илиц(е)**, **-к(о)**, **-е**, **-ояч(е)**). Названията от тази категория се оформят по суфиксалния начин.

Увеличителни и неодобрителни имена (Nomina augmentativa et pejorativa)

Названията от тази словообразователна категория са образувани чрез суфиксация, като прибавянето на наставката само видоизменя основното значение на мотивиращия облик, без да го променя. За да има едно название увеличително-неодобрителен облик, то трябва да има съответна неутрална форма, поради което основа за образуването на тези означения са названията от другите словообразователни категории. Ив. Кочев отбелязва, че наставките, с които се образуват увеличителните имена, са едновременно и форманти в словообразуването на пейоративните названия (Кочев/Кочев 1963: 312). Новите формации запазват значението на мотивиращите думи, като едновременно с това към основното значение се прибавя и увеличително-неодобрително. Конотацията може да бъде обективна (когато е свързана с физическите размери) и субективна (когато е свързана с чувството). Поради това, че е трудно да се отдели чисто физическият признак от емоционалния, аугментативните названия се обединяват в една категория с пейоративните (Перчеклийски/Perchekliyski 2008: 170).

Вследствие на казаното можем да обобщим, че формациите се разделят на предимно увеличителни и на преобладаващо пейоративни (Кочев/Кочев 1971: 174–175) в зависимост от признака, който преобладава – физически или емоционален. Като цяло аугментативите имат „негативна експресия“ (Кочев/Кочев 1971: 174), както е и в анализираният случай, които са с пренебрежително, презрително отношение, което в по-голяма част от случаите се поражда от невъзможността жената да изпълни една от основните си функции – да роди дете.

В тази група са регистрирани **10 названия** (с фонетични варианти): осем за бездетна жена и две за девствено момиче. Всички названия присъстват в останалите категории и затова при броенето няма да се вземат предвид.

I. Наименования с нееднозначна интерпретация

1. С предимно аугментативен характер е формацията с наставка **-ак** (с разширен вариант **-ушлак**):

*** за девствено момиче**

момушлăк (БСРЛ/BSRL 2012: 393) ‘голяма „мома“, девойка в моминска възраст’.

2. С основно пейоративен (пренебрежителен) характер:

а) Словообразователен тип с наставка *-уш(а)* (фонетичен вариант *-уш(ъ)*). Суфикс *-уш(а)* се използва за умалителност, но тук семантиката е негативна, използва се, за да унижи жената.

*** за бездетна жена**

яловуша (БСРЛ/BSRL 2012: 720), *яловушь* (Дражева/Drazheva 1986: 211), *яльвӯша* (БСРЛ/BSRL 2012: 720), *йальвӯша* (Геров/Gerov 5, 614) ‘тази, която е „ялова“, защото няма и не може да има собствени деца, бездетна жена’;

*** за девствено момиче**

самуша (Мичева-Пейчева/Micheva-Peycheva 2011: 28) ‘тази, която е „сама“, без мъж и следователно няма сексуални контакти’;

б) Словообразователен тип с наставка *-н(а)*:

Словообразователният тип реализира своите названия със следните разширени наставки:

*** за бездетна жена**

-ана – *ялова̀на* (БСРЛ/BSRL 2012: 719) ‘тази, която е „ялова“, защото няма и не може да има собствени деца, бездетна, безплодна жена’;

-ина – *яловина* (Легурска/Legurska 2003: 78) ‘тази, която е „ялова“, защото няма и не може да има собствени деца, бездетна, безплодна жена’;

в) Словообразователен тип с наставка *-щин(а)* (фонетичен вариант *(-шин(ъ))*):

*** за бездетна жена**

яловицина (Дражева/Drazheva 1986: 211; БСРЛ/BSRL 2012: 720), *ялавшинъ* (Дражева/Drazheva 1986: 211; БСРЛ/BSRL 2012: 720) ‘тази, която е „ялова“, защото няма и не може да има собствени деца, бездетна, безплодна жена’.

* * *

В словообразователната категория *Nomina augmentativa et pejorativa* се включват ограничен брой формации. Всички названия са прости и са мотивирани от съответни неутрални форми. С предимно аугментативен характер е само едно название с наставка *-ак* (разширен вариант *-ушлак*), а останалите названия са пейоративни. Сред тях с най-голям брой формации е словообразователният тип с наставка *-уш(а)* (с фонетичен вариант *-уш(ъ)*), следван от словообразователните типове *-н(а)* с разширени наставки *-ан(а)*, *-ин(а)* и *-щин(а)* (с фонетичен вариант *(-шин(ъ))*). При модификацията почти всички названия запазват морфологичния род на изходната неутрална формация (облиците, образувани с наставките *-уш(а)* (с фонетичен вариант *-уш(ъ)*), *-н(а)*, *-ан(а)*, *-ин(а)* и *-щин(а)* (с фонетичен вариант *(-шин(ъ))*), само при една формация е налице промяна (названието със суфикс *-ак* (с разширена наставка *-ушлак*). Названията от тази категория се оформят по суфиксалния начин.

Префиксни образувания

Засвидетелстваните названия, които се отнасят към тази словообразователна категория, са **11 на брой** и се отнасят към подкатегорията префиксни формации от смесен тип. Десет означения са за бездетна жена, а едно за раждане.

Някои от формациите могат да бъдат отнесени и към други словообразователни категории, изразяващи субстанциално отношение. Например названието *бездетка* с парафраза ‘тази, която е „без дете“’ може да бъде отнесено в словообразователната категория *Nomina actoris*, ‘тази, която е „бездетна“’ в словообразователната категория *Nomina attributiva* и в тази на префиксните образувания от смесен тип (*без-дет-ка*) и други. Формацията *разплòд* (БЕР/ВЕР 5, 359) ‘резултат от действието „плодене“’ може да бъде отнесена освен към префиксните образувания от чист тип и към категорията *Nomina actionis et resultativa*.

Префиксни образувания от смесен тип

Ив. Кочев отбелязва, че тези формации се изграждат на базата на ономасиологичната категория за носители на обстоятелствено определение на основния признак. От структурноморфологична гледна точка основите са двучленни и се състоят от „предлог представка и съществително име“ (Кочев/Кочев 1971: 178). ОБ в преобладаващата част от случаите е лице – жена. ОП е сложен, развит с допълнително обстоятелствено определение. „Префиксните названия от смесен тип се образуват по мутационния начин, като освен префикс към мотивиращата основа може да се присъедини и допълнителен суфикс, т.е. формациите са предимно префиксно-суфиксни“ (Перчеклийски/Perchekliyski 2008: 188).

I. Наименования с нееднозначна интерпретация

Словообразователен тип с префикс без-:

* за бездетна жена

С тази представка се образуват съществителни имена със значение „отсъствие на нещо, лишеност от нещо“ (БТР/ВТР 1976: 48).

а) със суфикс **-к(а)**: *бездèтка* (Легурска/Legurska 2003: 78; БСРЛ/BSRL 2012: 72) ‘тази, която е „без свое дете“, бездетна жена’ (*без-дет-ка*); *безчèдка* (БСРЛ/BSRL 2012: 76) ‘тази, която е „без свое чедо“’ (*без-чед-ка*); *безчàдка* (БСРЛ/BSRL 2012: 76) ‘тази, която е „без свое чадо“’ (*без-чад-ка*);

б) със суфикс **-кин(а)** (фонетичен вариант **-кин(я), -кìн’(ъ)**): *бездèткина/бездеткìна* (с различни акцентни единици) (*без-дет-кина*); *бездèткиня/бездеткìня* (с различни акцентни единици) (БСРЛ/BSRL 2012: 73; Легурска/Legurska 2012: 13) – ‘тази, която е „без свои деца“, бездетна жена’ (*без-дет-киня*); *бездеткìн ’ъ* (Кочев/Kochev 1969: 47) ‘тази, която е „без свои деца“, бездетна жена’ (*без-дет-кин ’ъ*);

в) със суфикс **-нищ(а)**: *бездѣтница* (БСРЛ/BSRL 2012: 73) ‘тази, която е „без свое дете“, бездетна жена’ (без-дет-ница); *безчѣдница* (БСРЛ/BSRL 2012: 76) ‘тази, която е „без свое чедо“’ (без-чед-ница); *безчѣдница* (БСРЛ/BSRL 2012: 76) ‘тази, която е „без свое чедо“’ (без-чѣд-ница);

Единично название е образувано с представка **през-**:

*** за бездетна жена**

– със суфикс **-к(а)** – *прездѣтка* (Цанева/Tsaneva 1994a: 120; Легурска/Legurska 2012: 13) ‘тази, която няма собствено „дете“, бездетна жена’ (през-дет-ка);

Безсуфиксно образуване

*** за раждане**

разплòд (БЕР/BER 5, 359) ‘резултат от действието „плодене“, раждане’ (раз-плод).

Конкуриращи се суфикси, които имат една и съща основа (в случая субстанциална от съществителното име *дете*), са: **-к(а)**, **-кин(а)**, **-кин(я)** (**-кѣн’(ѣ)**), **-нищ(а)**, например: *бездѣтка*, *прездѣтка*, *бездѣткина*, *бездѣткиня*, *бездеткѣн’ѣ*, *бездѣтница*.

* * *

Словообразователната категория префиксни образувания е относително слабо представена. Към нея се отнасят само названия от смесен тип, представени от словообразователния тип с представка **без-**, а единични наименования са образувани чрез префиксите **през-** и **раз-**. Към словообразователния тип с представка **без-** и единичните названия с префикси **през-** и **раз-** се отнасят формации, които от морфологична гледна точка са мотивирани от съществително нарицателно име. Названията са за отрицателно качество, свързано с физиологично състояние на жената. Суфиксите, които се свързват с производната основа (префикс предлог + съществително) в повечето примери, са **-к(а)** и **-нищ(а)**, а по-слабо застъпена наставка е **-кин(я)** (**-кѣн’(ѣ)**). В преобладаващата част от префиксните образувания е налице преливност на отношенията. Някои формации могат да бъдат отнесени и към други категории: акционни или резултативни, акторисни и атрибутивни.

Изводи

От направения преглед на съществителните имена за изследваните състояния и процеси на жената (*девствено/недевствено момиче*, *девственост*, *загуба на девственост*, *менструация/жена, която никога не е имала менструация*, *процеса забременяване*, *бременност*, *начало на бременност/последни дни на бременност*, *бременна жена/жена, която абортира*, *раждане/абортиране*, *жена родилка/бездетна жена*) в българския език могат да бъдат направени следните по-важни изводи:

1. Представени са **201 съществителни имена** (с фонетични варианти) (в тази цифра не са включени категориите *Nomina deminutiva*, която е със 17 названия, *Nomina augmentativa et pejorativa* с 10 лексеми и префиксни образувания – с 11 наименования, тъй като тези формации присъстват в останалите категории) за споменатите физиологични състояния и процеси на жената.

2. Анализираните формации са разпределени в девет словообразователни категории, следвайки схващанията за словообразуването на М. Докулил, които представят и трите ономасиологични структурни типа – мутационен, транспозиционен и модификационен:

а) Мутационният ономасиологичен структурен тип се представя от словообразователните категории: *Имена за производители на действие (Nomina agentis)*, *Имена за вършители на действие (Nomina actoris)*, *Имена за носители на определени черти, свойства (Nomina attributiva)*, *Имена за носители на субстанциално отношение*, и подкатегиите *Nomina resultativa* и *Префиксни образувания от смесен тип*;

б) Транспозиционният ономасиологичен структурен тип се представя от словообразователните категории: *Имена за действия (Nomina actionis)*, *Имена на свойства, качества (Nomina essendi)*;

в) Модификационният ономасиологичен структурен тип се представя от словообразователните категории: *Умалителни и хипокористични имена (Nomina deminutiva et meliorativa)*, *Увеличителни и неодобрителни имена (Nomina augmentativa et pejorativa)*, и подкатегиите *Префиксни образувания от чист тип*.

3. С най-голям брой названия е словообразователната категория **Nomina attributiva** с **69 названия** (с фонетичните варианти): двадесет и четири названия за девствено момиче, четири за бременна жена, едно за процеса забременяване (заплождане), едно за последни дни от бременността, тридесет и девет за родилка и за бездетна жена; след нея се нарежда категорията **Nomina agentis** с **62 названия** (с фонетичните варианти) – едно за девствено момиче, две за бременност, едно за бременна жена, петдесет и девет за родилка и за жена, която абортира; на трето място е **Nomina actionis et resultativa** с около **49 наименования** (с фонетичните варианти): три за загуба на девственост, единадесет за бременност, едно за забременяване, четири за менструация и тридесет за раждане и за процеса абортиране; след нея е категорията **Nomina deminutiva** със свидетелствани около **17 названия**: три за девствено момиче, две за бременна жена, едно за менструация и единадесет за жена родилка, образувани с умалителни наставки.

4. Ограничен брой облици се отнасят към останалите четири категории. **Префиксни образувания** с **11 облика** – десет за бездетна жена, едно за раждане; **Nomina augmentativa et pejorativa** с **10 названия** (с фонетични варианти): осем за бездетна жена и две за девствено момиче; категорията **Nomina actoris**

е представена от **8 формации** (с фонетичните варианти): едно за менструация, едно за бременна жена и шест названия за родилка; в **Nomina essendi** също са регистрирани **8 названия**: шест за девственост, едно за менструация и едно за бременност; **Имена за носители на субстанциално отношение с 5 названия**: едно за девствено момиче, две за недевствено момиче, едно за жена, която никога не е имала менструация, и едно за бременна жена.

5. Представяме голямо разнообразие от форманти в различните словообразователни типове и категории:

а) **Имена за производители на действие** (Nomina agentis). По-характерни наставки, с които се оформят словообразователни типове, са **-к(а)** (с фонетични варианти **-к(ъ)**, **-к(я)**) и **-(н)иц(а)** (с фонетичен вариант **-ниц(ъ)**). Суфикс **-к(а)** се реализира с редица разширени варианти: **-алк(а)**, **-ачк(а)**, **-енк(а)**, **-елк(а)** (**-ел'к(а)**), **-ийк(а)**, **-илк(а)** (**-илк(я)**), **-ил'к(а)** (**-ил'к(я)**), **-улк(а, я)**, **-ителк(а)** (**-ителк(ъ)**, **-ител'к(а)**, **-ител'к(я)**), **-ийк(ъ)**, **-илничк(а)** (**-ил'ничк(а)**). Суфикс **-ниц(а)** участва в следните образувания: **-аниц(а)**, **-айниц(а)**, **-елниц(а)** (**-ел'ниц(а)**), **-ениц(а)**, **-илиц(а)**, **-илниц(а)** (**-илниц(ъ)**, **-ил'ниц(а)**), **-ителниц(а)**, **-илчиц(а)**, **-олниц(а)**. Продуктивността на тези два типа потвърждава словообразователното богатство на българските диалекти. Типът с наставка **-ул(я)** и неговите фонетични варианти: **-ул(а)** и **-юл(я)** е представен от ограничен брой формации, а единични образувания са засвидетелствани със суфиксите **-екин(а)**, **-ил(я)**, **-илц(е)**;

б) **Имена за вършители на действие** (Nomina actoris). Анализът на формациите дава възможност да се направят следните по-важни изводи. Форманти, с които се образуват словообразователни типове, са **-к(а)** (с две разширени наставки: **-арк(а)**, **-ашинк(а)**) и **-кин(а)** (с фонетичен вариант **-кин(я)**). Единични названия са образувани с наставките **-к(о)** и **-ниц(а)**;

в) **Имена за носители на определени черти, свойства** (Nomina attributiva). По-характерните форманти, с които се образуват словообразователни типове, са **-к(а)** (с фонетичен вариант **-к(я)**), **-иц(а)** (с фонетичен вариант **-иц(ъ)**), **-н(а)** (с фонетични варианти **-н(ъ)**, **-н(я)**) и множество разширени наставки и **-ч(е)**. Суфикс **-к(а)** участва в следните образувания: **-акинк(а)**, **-аскинк(а)** (**-аскинк(я)**), **-ачк(а)**, **-ескинк(а)**, **-есилк(а)**, **-естинк(а)**, **-ичк(а)**, **-инк(а)**, **-ойк(а)** (**-ойк(я)**, **-ок(я)**), **-оскинк(а)** (**-оскинк(я)**), **-остинк(а)** (**-остинк(к)** (**я**) в случая (к) е наставка), **-ушк(а)**. Суфикс **-н(а)** участва в следните образувания: **-ан(а)**, **-ин(а)**, **-ицин(а)** (**-шин(ъ)**), **-акин(я)**, **-аскин(я)**, **-ескин(а)** (с фонетични варианти **-ескин(я)**, **-ескин'(е)**), **-оскин(я)** (фонетичен вариант **-ускин(я)**). Суфикс **-ч(е)** участва в следните образувания: **-еч(е)**, **-ич(е)**, **-(о)яч(е)**, **-ляч(е)**, **-ишяч(е)**. С основния суфикс **-иц(а)** (с фонетичен вариант **-иц(ъ)**) са образувани около 15 названия, а с разширен суфикс следните 2 образувания: **-есниц(а)**, **-ствениц(а)**. Друг по-слабо застъпен тип е **-уш(а)** (с фонетичен вариант **-уш(ъ)**). Има и няколко безсуфиксни образувания;

г) **Имена за носители на субстанциално отношение.** Тази словообразователна категория включва ограничен брой названия, разпределени в две подкатегории: имена за изразяване на сходство и субстанциални имена, образувани с тавтологичен суфикс. Към категорията субстанциални имена, образувани с тавтологичен суфикс, се отнасят имена, при които прибавянето на суфикс води само до формална промяна. Тук попада една формация, образувана с тавтологичната наставка **-иц(а)**. Единични названия са образувани и със суфиксите **-кар** и **-(н)иц(а)**;

д) **Имена за действия и за резултати от действия** (Nomina actionis et resultativa). Към тази категория се отнасят както отглаголни съществителни с различна степен на абстракция, изразяващи предметно действие, така и чисто конкретни наименования с девербална мотивация, означаващи резултати от действия. По-голяма част от названията са от среден род и са образувани с наставката **-(а)не**, нейните фонетични, графични варианти **-ан'е**, **-'ан'е**, **-ъне**, **-ене**, **-яне** и разширени наставки: **-ване**, **-е(н)ване**, **-н-ене**, **-еняване**, **-нுவане**, **-отяване**, **-чаване**, **-юване**, **-н-яване**. Освен тях типове се обособяват със суфиксите **-ение** и **-б(а)**. Единични образувания са оформени с наставките **-атие// -ятие** за процеса забременяване, **-ел(о)** за менструация, **-не** за загуба на девственост и **-ник** за бременност. При част от названията се наблюдава множественост на мотивацията, поради което могат да бъдат причислени и към словообразователната категория префиксни образувания (със следните представки: **из-, на-, по-, раз-, с-, о-**). Безсуфиксните образувания са ограничен брой;

е) **Имена на свойства, качества (Nomina essendi).** Сред названията от словообразователната категория Nomina essendi най-многобройна е групата на имената от среден род и най-характерният формант е **-ств(о)** с фонетичен вариант **-(о)св(о)**. Единични названия са образувани с наставката **-ост** и разширения ѝ вариант **-кост**. Има и едно композитно наименование;

ж) **Умалителни имена** (Nomina deminutiva). Всички названия са мотивирани от съответни неутрални форми. С най-голям брой формации е словообразователният тип със суфикс **-к(а)** (с фонетичен вариант **-к(я)**) и множеството разширени наставки: **-ушк(а)**, **-акинк(а)**, **-аскинк(а)** (**-аскинк(я)**), **-енк(а)**, **-ескинк(а)**, **-оскинк(а)** (**-оскинк(я)**). След него е словообразователният тип с наставка **-ичк(а)**, **-илничк(а)** (**-ильничк(а)**). Единични названия са образувани с наставките **-иц(е)** и **-чиц(а)** (с разширена наставка **-илчиц(а)**) – за жена родилка, **-к(о)** – за жена в менструален цикъл, **-ояч(е)**, **-е** – за девствено момиче. При модификацията повечето от названията в категорията запазват морфологичния род на изходната неутрална формация (облиците, образувани с наставките **-к(а)**, **-к(я)** и **-чиц(а)**, които са за женски род), докато при други е налице промяна (наванията със суфикси **-иц(е)**, **-к(о)**, **-ояч(е)**, **-е**, които са за среден и мъжки род);

з) **Увеличителни и неодобрителни имена** (*Nomina augmentativa et pejorativa*). Всички названия са мотивирани от съответни неутрални форми. С предимно аугментативен характер е само едно название с наставка **-ак** (**-ушлак**), а останалите названия са пейоративни. Сред тях с най-голям брой формации е словообразователният тип с наставка **-уш(а)** (с фонетичен вариант **-уш(ъ)**), следван от словообразователните типове **-н(а)** с разширени варианти **-ан(а)**, **-ин(а)** и **-щин(а)** (с фонетичен вариант **-шин(ъ)**). При модификацията почти всички названия запазват морфологичния род на изходната неутрална формация (облиците, образувани с наставките **-уш(а)** (с фонетичен вариант **-уш(ъ)**), **-н(а)** с разширени наставки **-ан(а)**, **-ин(а)** и **-щин(а)** (с фонетичен вариант **-шин(ъ)**), само при една формация е налице промяна (названието със суфикс **-ак** (**-ушлак**);

и) **Префиксни образувания**. Към словообразователната категория префиксни образувания се отнасят само названия от смесен тип, представени от словообразователния тип с представка **без-**, а единични наименования са образувани чрез префиксите **през-** и **раз-**. Тези формации от морфологична гледна точка са мотивирани от съществително нарицателно име. Суфиксите, които се свързват с производната основа (префикс предлог + съществително) в повечето примери, са **-к(а)** и **-нищ(а)**, а по-слабо застъпена наставка е **-кин(а)** (с фонетични варианти **-кин(я)**, **(-кйн'ъ)**).

6. Редица наставки участват в изграждането на словообразователни типове от различни словообразователни категории:

а) Във формирането на най-много типове участва суфикс **-к(а)** в 5 словообразователни категории: *Nomina agentis* (**-к(а)** с фонетични варианти **-к(ъ)**, **-к(я)**), *Nomina attributiva* (**-к(а)** с фонетичен вариант **-к(я)**), *Nomina diminutiva* (**-к(а)** фонетичен вариант **-к(я)**). По-ограничен е при *Nomina actoris* и категорията *префиксни образувания*;

б) На второ място по разпространение е наставката **-(н)ищ(а)** със своето разнообразие от разширени наставки, която участва също в 5 словообразователни категории. Тя е основна за категориите *Nomina agentis* (**-(н)ищ(а)** с фонетичен вариант **-нищ(ъ)**), *Nomina attributiva* (**-ищ(а)** с фонетичен вариант **-ищ(ъ)**), слабо застъпена е при *префиксните образувания*, а единични облици са налице при *Nomina actoris* и при *имена за носители на субстанциално отношение*;

в) Суфикс **-н(а)** участва в 3 словообразователни категории. Силно засвидетелстван е формантът **-н(а)** (фонетични варианти **-н(ъ)**, **-н(я)**) при *Nomina attributiva* и суфикс **-(а)не** (с неговите фонетични варианти **-ан'е**, **-'ан'е**, **-ъне**, **-ене**, **-яне**) при *Nomina actionis et resultativa*, суфикс **-н(а)** с разширени наставки **-ан(а)**, **-ин(а)** и **-щин(а)** (с фонетичен вариант **-шин(ъ)**) се среща и при категорията *Nomina augmentativa et pejorativa*;

г) Друга наставка, която участва в 3 словообразователни категории и в различни словообразователни типове, е **-кин(а)** (с фонетични варианти

-кин(я), -кйн'(ъ)) при *акторисните* и *префиксните* образувания. Единично название със суфикс **-екин(а)** се среща и при *Nomina agentis*;

д) Суфикс **-ств(о)** (с фонетични варианти **-(о)св(о)**) е характерен само за категорията *Nomina essendi*;

е) Чрез форманта **-ч(е)** и неговите разширени наставки се образуват *атрибутивни названия*, едно от които прелива в *деминутивно*;

ж) В ограничени случаи се среща наставката **-ост** и нейните варианти **-яемост, -кост** – в категориите *Nomina attributiva* и *Nomina essendi*;

з) С наставка **-ул(я)** (с фонетични варианти **-ул(а), -юл(я)**) се образуват названия в категорията *Nomina agentis*;

и) С наставка **-уш(а)** (с фонетичен вариант **-уш(ъ)**) се образуват названия в категорията *Nomina attributiva*, които преливат и в *Nomina pejorativa*;

й) Безсуфиксни образувания участват в 2 словообразователни категории. По-характерни са при *Nomina actionis et resultativa*, ограничени случаи се наблюдават и при *Nomina attributiva*;

к) Разнообразие от наставки се среща и при образуването на единични названия в категориите: *Nomina agentis*, *Nomina actoris*, *Nomina attributiva*, *имена за носители на субстанциално отношение*, *Nomina actionis et resultativa*, *Nomina essendi*.

В заключение може да се обобщи, че суфикс **-к(а)** е един от най-продуктивните суфикси сред изследваните названия и е съставна част на много разширени наставки. Той влиза в конкуренция със суфикс **-иц(а)**, който също е градивен елемент на голям брой разширени наставки. Тези суфикси са основни за категориите *Nomina agentis* и *Nomina attributiva*, които са с най-голям брой изследвани словообразователни единици. Направеният преглед показва, че едни и същи суфикси участват в изграждането на словообразователни типове в различни категории. Представеният материал свидетелства за прилики и разлики в значението и в структурата на съответните названия. Той е доказателство за голямото словообразователно богатство на българския език.

7. От структурноморфологична гледна точка формациите се оформят най-често по **суфиксалния начин**, които в по-голяма част от случаите са разширени наставки (*Nomina agentis*, *Nomina actoris*, *Nomina attributiva*, *имена за носители на субстанциално отношение*, *Nomina actionis et resultativa*, *Nomina essendi*, *Nomina deminutiva*, *Nomina augmentativa et pejorativa*) и **композиционно-суфиксалния начин** (*Nomina agentis*, *Nomina actoris*, *Nomina attributiva*, *Nomina actionis et resultativa*, префиксни образувания), а **безсуфиксните образувания** (*Nomina attributiva*, *Nomina actionis et resultativa*) са по-слабо застъпени.

8. Названията от разгледаните категории са мотивирани: *Nomina agentis* както от свършени, така и от несвършени по вид глаголи; *Nomina actoris* от конкретни и абстрактни съществителни имена; *Nomina attributiva* от прилагателни

и числителни имена; имена за носители на субстанциално отношение – при тях мотивиращата основа е винаги десубстантивна; *Nomina actionis et resultativa* както от свършени, така и от несвършени по вид глаголи; *Nomina essendi* от качествени и относителни прилагателни имена; *Nomina deminutiva* от съществителни, прилагателни, числителни имена и глаголи; *Nomina augmentativa et pejorativa* от съществителни и прилагателни имена; категорията префиксни образувания от представка и съществително име. Можем да обобщим, че преобладават формациите, образувани с девербална мотивираща основа, на второ място с деадективна мотивираща основа, след нея десубстантивна, по-рядко се срещат основи от числителни имена. Еднаквата структурноморфологична обусловеност на някои от формациите е доказателство за наличие на единство както при някои категории, така и при част от типовете.

9. Анализът на материала показва, че преобладават простите формации при категориите: *Nomina agentis*, *Nomina actoris*, *Nomina attributiva*, имена за носители на субстанциално отношение, *Nomina actionis et resultativa*, *Nomina essendi*, *Nomina deminutiva*, *Nomina augmentativa et pejorativa*, префиксни образувания, но в някои категории има и сложни образувания, напр. в *Nomina agentis*, *Nomina actoris*, *Nomina attributiva*, *Nomina essendi*.

10. В по-голяма част от примерите интерпретацията на словообразователния материал е еднозначна. В някои случаи обаче се наблюдава преливност между отделните словообразователни категории. „Нееднозначната интерпретация (...) се дължи (...) на многостранността на онемасиологичната мотивация, вследствие на която мотивираната дума може да се свърже с различни мотивиращи основи и да бъде отнесена и към различни категории“ (Сотирова/Sotirova 2016: 46). Преливност, предизвикана от многостранна мотивация, се наблюдава между категориите *Nomina agentis* и *Nomina deminutiva* (преплетеност на процесуално и умалително отношение), *Nomina actoris* и *Nomina deminutiva* (преплетеност на субстанциално-действено и умалително отношение), *Nomina attributiva* и *Nomina deminutiva* (атрибутивно с умалително), *Nomina attributiva* и *Nomina augmentativa et pejorativa* (атрибутивно и пейоративно), *Nomina attributiva* и категорията префиксни образувания от смесен тип (атрибутивно с префиксно), имена за носители на субстанциално отношение и *Nomina attributiva* (атрибутивно със субстанциално), *Nomina actionis et resultativa* и префиксни образувания от смесен тип (резултативно с префиксно), префиксни образувания и *Nomina attributiva* (префиксно с атрибутивно).

11. В част от категориите можем да говорим и за конкуренция на суфиксите, изхождайки от разбирането на Маргарита Тетовска-Троева:

а) Производителските формации показват едно голямо разнообразие от различни суфикси, образувачи множество названия за разглежданата категория. Конкуренция се открива при следните суфикси: род-: **-ениц(а)**, **-илк(а)**, **-илк(я)** (**-йл'к(я)**), **-ийк(ъ)**, **-илчиц(а)**, **-илници(а)** (**-илници(ъ)**), **-ил'ници(а)**, **-илничк(а)**, **-ителк(а)** (**-ителк(ъ)**), **-ител'к(а)**, **-ител'к(я)**, **-ителници(а)**, **-ил(я)**, **-ул(я)** (**-ул(а)**), **-улк(а)** (**-улк(я)**) с 22 примера (*роденица*, *родилка*, *родилка*, *родил'ка*, *родийкъ*, *родилчица*, *родилница*, *ръдилница*, *ръдилницъ*, *родил'ни-*

ца, родилничка, родителка, родителкѡ, родител'ка, родител'кѡ, родителница, родилѡ, родула, радула, родуля, родулка, родулка); рожд- (със следните суфикси: **-енк(а)**, **-елк(а)** (**-ел'к(а)**), **-елниц(а)** (**-ел'ниц(а)**), **-илк(а)** (**-ил'к(а)**), **-илниц(а)** (**ил'ниц(а)**), **-ил'ничк(а)**, **-олниц(а)** с 12 примера (рождѣнка, рождѣлка, рождѣл'ка, рождѣлница, рождѣл'ница, рождѣлка, рождѣл'ка, раждѣлница, рождѣлница, рождѣл'ница, рождѣл'ничка, рождѣлница); кърм- (със следните суфикси: **-ачк(а)**, **-екин(а)**, **-илк(а)**, **-илниц(а)**, **-ителк(а)**, **-илц(е)** с 9 (кърмачка, кърмачка, кърмекина, кърмѣлка, кърмѣлка, кърмѣлница, кърмѣлница, кърмѣтелка, кърмѣлце); доя (със следните суфикси: **-к(а)**, **-илк(а)**, **-илиц(а)**, **-юл(я)**, **-ниц(а)**) с 5 примера (дѣйка, доѣлка, доѣлица, дѣюля, дѣйница); мѡт- (със следните суфикси: **-к(а)**, **-алк(а)** и **-аниц(а)**) с 4 примера (мѡтка, помѣтка, метѡлка, помѣтаница);

б) при атрибутивните имена за конкуренция на суфиксите можем да говорим при основите *първ-* (със следните суфикси: **-акин(я)**, **-аскин(я)**, **-акинк(а)**, **-аскинк(а)**, (**-аскинк(я)**), **-ескин(а)** (фонетични разновидности: **-ескин'(е)**, **-ескин(я)**), **-ескинк(а)**, **-оскин(я)** (**-ускин(я)**), **-оскинк(а)**, (**-оскинк(я)**), **-остинк(а)** (**-остинк(к)(я)** – **(к)** е наставка, въпреки че е отбелязана в скоби), **-естинк(а)** с около 21 примера (първакинѡ, първакинѡ, първаскинѡ, първакинѡ, първаскинѡ, параскин(к)ѡ, първескинѡ, първескин'е, първескинѡ, първескинѡ, първескинѡ, първоскинѡ, пароскинѡ, пърускинѡ, първоскинѡ, пароскинѡ, първостинѡ, първостинѡ, първостинѡ, първостин(к)ѡ, първестинѡ); ялов- (със следните суфикси: **-ан(а)**, **-ин(а)**, **-иц(а)**, **-ицин(а)** (**-ицин(ѡ)**), **-уш(а)**, **-уш(ѡ)**) с около 12 примера (яловѡна, яловина, яловица/яловѣца, ялѡвица, ялувица, йѡлувица, йѣлувица, яловицина, ялавишинѡ, яловуша, ял'вѡша, йѡл'вѡша, яловушиѡ); моминство с основа *мом-* (със следните суфикси: **-еч(е)**, **-ич(е)**, **-ичк(а)**, **-иц(а)**, **-инк(а)**, **-ишияч(е)**, **-ляч(е)**, **-н(я)**, **-ушк(а)**, **-ушлак**, **-яч(е)**) с 11 примера (мѡмече, мѡмѣче/мѡмѣче, мѡмѣчка/мѡмѣчка, мѡмѣца/мѡмѣца, мѡминѡ/мѡминѡ, мѡмишияче, мѡмляче/мѡмляче, мѡмня, мѡмушка, мѡмушлак, мѡмѡяче) и девствена с основа *дев-* (със следните суфикси: **-есниц(а)**, **-ствениц(а)**, **-есилк(а)**, **-ойк(а)** (**-ойк(я)**, **-ок(я)**, **-ояч(е)**) със 7 примера (дѣвѣсницѡ, дѣвственицѡ, дѣвѣсилѡ, дѣвѣйка, дѣвѣйѡ, дѣвѣѡя, дѣвѣѡяче);

в) при префиксните образувания конкуриращи се суфикси, които имат една и съща основа (в случая субстанциална от съществителното име *дете*), са **-к(а)**, **-кин(а)**, **-кин(я)** (**-кѣн'(ѡ)**), **-ниц(а)** с 6 названия: *бездѣтка*, *прездѣтка*, *бездѣткина*, *бездѣткиня*, *бездѣткин'ѡ*, *бездѣтницѡ*.

Големият брой названия за изследваните състояния на жената са доказателство за богатството на българските народни говори. Всички те представляват интерес за настоящото изследване като променящи се и развиващи се с времето означения, извлечени от естествена езикова среда и функциониращи в общоупотребимата лексика.

Литература

- Андрейчин 1978:** Андрейчин, Л. *Основи на българската граматика*. София: Наука и изкуство, 1978.
- Бело 2003:** Бело, Р. *Деминутивността в балканските езици (Съществително име)*. Автореферат на дисертация за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Благоевград, 2003.
- БЕР 2007:** *Български етимологичен речник*. Т. 1. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2007.
- БЕР 1979:** *Български етимологичен речник*. Т. 2. София: Издателство на БАН, 1979.
- БЕР 1986:** *Български етимологичен речник*. Т. 3. София: Издателство на БАН, 1986.
- БЕР 2012:** *Български етимологичен речник*. Т. 4. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2012.
- БЕР 2012:** *Български етимологичен речник*. Т. 5. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2012.
- БЕР 2012:** *Български етимологичен речник*. Т. 6. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2012.
- БЕР 2010:** *Български етимологичен речник*. Т. 7. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2010.
- Бояджиев 2011:** Бояджиев, Т. *Българска лексикология*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2011.
- БМ 2006:** Стойнев, А. *Българска митология*. София: Захарий Стоянов, 2006.
- БНМ 2013:** *Българска народна медицина*. Под ред. на М. Георгиев. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2013.
- БСРЛ 2012:** Холиолчев, Хр., М. Младенов, Л. Радева. *Българска семейно-родова лексика*. София: Изток–Запад, 2012.
- БТР 1976:** Андрейчин, Л., Л. Георгиев, Ст. Илчев, Ст. Костов. *Български тълковен речник*. София: Наука и изкуство, 1976.
- Вакарелски 1977:** Вакарелски, Хр. *Етнография на България*. София: Наука и изкуство, 1977.
- Генчев 1985:** Генчев, С. Семейни обичаи и обреди. Обичаи и обреди, свързани с бременността, раждането и отглеждането на детето. – В: *Капанци. Бит и култура на старото българско население в Североизточна България*. Под ред. на Д. Тодоров. София: Издателство на БАН, 1985, 167–176.
- Генчев 1993:** Генчев, С. Семейни обичаи и обреди. – В: *Софийски край. Етнографски и езикови проучвания*. Под ред. на С. Генчев. София: Издателство на БАН, 1993.
- Геров 1975–1978:** Геров, Н. *Речник на българския език*. Т. 1–6. София: Български писател, 1975–1978.
- ГСБКЕ 1983:** *Грамматика на съвременния български книжовен език*. Т. 2. Морфология. София: Издателство на БАН, 1983.
- Дражева 1980:** Дражева, Р. Обичаи и обреди, свързани с бременността, раждането и отглеждането на детето. – В: *Етнографски проучвания на Югозападна България. Пирински край*. Под ред. на В. Хаджиниколов. София: Издателство на БАН, 1980, 379–390.
- Дражева 1986:** Дражева, Р. Обичаи и обреди, свързани с бременността, раждането и отглеждането на детето. – В: *Етнографски проучвания на България. Пловдивски край*. Под ред. на Г. Михайлова. София: Издателство на БАН, 1986, 211–218.
- ЕБ 1985:** *Етнография на България*. Т. 3. Духовна култура. София: Издателство на БАН, 1985.

- ИДРБЕ 2012:** *Идеографски диалектен речник на българския език*. Т. 1. Под ред. на В. Радева. София: Български бестселър – Национален музей на българската книга и полиграфия, 2012.
- Картотека за БДР:** *Картотека за български диалектен речник* към Института за български език.
- Колев 1987:** Колев, Н. *Българска етнография*. София: Наука и изкуство, 1987.
- Кочев 1963:** Кочев, Ив. Особенности при словообразуването на съществителни имена с емоционална оцветеност в подбалканския говор. – В: *Славистичен сборник* (По случай V международен конгрес на славистите в София). Под ред. на Л. Андрейчин, Ст. Стойков. София: Издателство на БАН, 1963, 311–318.
- Кочев 1969:** Кочев, Ив. Гребенският говор в Силистренско. С особен оглед към лексикалната му система. – В: *Трудове по българска диалектология*. Под ред. на Ст. Стойков. Т. 5. София: Издателство на БАН, 1969.
- Кочев 1971:** Кочев, Ив. Диалектни категории и типове при словообразуването на съществителното име (съпоставително изследване върху материал от три български говора). – В: *Известия на Института за български език* № 20. София: Издателство на БАН, 1971, 107–185.
- Кочев, Тетовска-Троева 1973:** Кочев, Ив., М. Тетовска-Троева. Словообразователни типове при деятелните имена в родопските говори. – В: *Славистичен сборник* (По случай VII международен конгрес на славистите във Варшава). Под ред. на Л. Андрейчин, К. Мирчев. София: Издателство на БАН, 1973, 257–264.
- Кяева 1996:** Кяева, Е. Словообразователната категория имена за качества (Nomina essendi) в българските говори в Македония (Съпоставително изследване). – В: *Лингвистични студии за Македония*. Под ред. на Д. Иванова-Мирчева, И. Кочев. София: Македонски научен институт, 1996, 453–476.
- Левин 1991:** Левин, Ив. *Секс и общество на православните славяни*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1991.
- Легурска 2003:** Легурска, П. Ономазиологична картина на обредния цикъл „Раждане“. – *Български език*, 2003, № 2–3, 75–96.
- Легурска 2012:** Легурска, П. Раждане. – В: *Човешкият живот – раждане, сватба, погребение* (Тематичен речник на българската семейна обредност). София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2012, 13–30.
- Маринов 1984:** Маринов, Д. *Избрани произведения*. Т. 2. Под ред. на М. Велева. София: Наука и изкуство, 1984, 278–323.
- Маслов 1982:** Маслов, Ю. *Грамматика на българския език*. Превод Б. Блажев. София: Наука и изкуство, 1982.
- МЧТ 2008:** *Митология на човешкото тяло*. Под ред. на М. Георгиев. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2008.
- Мичева-Пейчева 2011:** Мичева-Пейчева, К. *Семантичните опозиции в българския език и техните културни конотации (чист – нечист)*. Автореферат. София, 2011.
- Младенов 1941:** Младенов, Ст. *Етимологически и правописен речник на българския книжовен език*. София: Христо Г. Данов, 1941.
- Мурдаров 1983:** Мурдаров, Вл. *Съвременни словообразователни процеси*. София: Наука и изкуство, 1983.
- Павлова 2012:** Павлова, Н. Сватба. – В: *Човешкият живот – раждане, сватба, погребение* (Тематичен речник на българската семейна обредност). София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2012, 31–85.

- Перчеклийски 2008:** Перчеклийски, Л. *Словообразователни категории и типове при съществителните имена в Троянския дамаскин от XVII в.* Благоевград: Университетско издателство „Неофит Рилски“, 2008.
- Попова 2012:** Попова, М. *Теория на терминологията.* Велико Търново: ИК Знак '94, 2012.
- Радева 1991:** Радева, В. *Словообразуването в българския книжовен език.* София: УИ „Св. Климент Охридски“, 1991.
- РБЖ 1993:** Армянов, Г. *Речник на българския жаргон.* София: 7М + Логис, 1993.
- Сотирова 2016:** Сотирова, Н. Българо-гръцки хибридни формации (*Nomina agentis*). – *Езиков свят*, 2016, № 13.2, 42–47.
- Стоянов 1977:** Стоянов, С. *Словообразуването в българския език.* София: Народна просвета, 1977.
- ТРХН 2007:** *Терминологичен речник по хуманитарни науки.* Съст. М. Попова, Б. Попов, Е. Петкова, Кр. Симеонова, А. Христова. София: Наука и изкуство, 2007.
- Тетовска-Троева 1983:** Тетовска-Троева, М. Конкуренция на суфиксите. – *Български език*, 1983, № 2, 149–153.
- Тетовска-Троева 1988:** Тетовска-Троева, М. *Отглаголни имена за лица в българските говори Nomina agentis.* София: Издателство на БАН, 1988.
- Тетовска-Троева 1992:** Тетовска-Троева, М. *Десубстантивни деятелни имена в българските говори. Nomina actoris.* София: Издателство на БАН, 1992.
- Цанева 1994а:** Цанева, Е. Обичаи при бременност, раждане и отглеждане на дете. – В: *Етнографски проучвания на България. Родопи.* Под ред. на Р. Попов. София: Издателство на БАН, 1994, 118–145.
- Цанева 1994б:** Цанева, Е. Сватбени обреди и обичаи. – В: *Етнографски проучвания на България. Родопи.* Под ред. на Р. Попов. София: Издателство на БАН, 1994, 146–190.

Internet:

- Зидарова, В. Деминутиви и лексикална номинация 21.01.2021.
[\[http://belb.info/personal/zidarova/deminutiva_lex.htm\]](http://belb.info/personal/zidarova/deminutiva_lex.htm)

References

- Andreychin 1978:** Andreychin, L. *Osnovi na balgarskata gramatika* [Fundamentals of Bulgarian grammar]. Sofia: Nauka i izkustvo, 1978.
- Belo 2003:** Belo, R. *Deminutivnostta v balkanskite ezitsi (Sashtestvitelno ime)* [The diminutive in the Balkan languages (Noun)]. Avtoferat na disertatsia za prisazhdane na obrazovatelnata i nauchna stepen „doctor“. Blagoevgrad, 2003.
- BER 2007:** *Balgarski etimologichen rechnik* [Bulgarian etymological dictionary]. T. 1. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, 2007.
- BER 1979:** *Balgarski etimologichen rechnik* [Bulgarian etymological dictionary]. T. 2. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1979.
- BER 1986:** *Balgarski etimologichen rechnik* [Bulgarian etymological dictionary]. T. 3. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1986.
- BER 2012:** *Balgarski etimologichen rechnik* [Bulgarian etymological dictionary]. T. 4. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, 2012.
- BER 2012:** *Balgarski etimologichen rechnik* [Bulgarian etymological dictionary]. T. 5. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, 2012.

- BER 2012:** *Balgarski etimologičen rechnik* [Bulgarian etymological dictionary]. T. 6. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, 2012.
- BER 2010:** *Balgarski etimologičen rechnik* [Bulgarian etymological dictionary]. T. 7. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, 2010.
- Boyadzhiev 2011:** Boyadzhiev, T. *Balgarska leksikologija* [Bulgarian lexicology]. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 2011.
- BM 2006:** Stoynev, A. *Balgarska mitologia* [Bulgarian mythology]. Sofia: Izdatelstvo Zahari Stoyanov, 2006.
- BNM 2013:** *Balgarska narodna meditsina* [Bulgarian folk medicine]. Ed by M. Georgiev. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, 2013.
- BSRL 2012:** Holiolchev, Hr., M. Mladenov, L. Radeva. *Balgarska semeyno-rodova leksika*. [Bulgarian family and clan vocabulary]. Sofia: Iztok-Zapad, 2012.
- BTR 1976:** Andreychin, L., L. Georgiev, St. Ilchev, St. Kostov. *Balgarski talkoven rechnik* [Bulgarian Interpretive Dictionary]. Sofia: Nauka i izkustvo, 1976.
- Vakarelski 1977:** Vakarelski, Hr. *Etnografija na Balgaria* [Ethnography of Bulgaria]. Sofia: Nauka i izkustvo, 1977
- Genchev 1985:** Genchev, S. Semeyni obichai i obredi. Obichai i obredi, svarzani s bremennostta, razhdaneto i otglezhdaneto na deteto [Family customs and rituals. Customs and rites related to pregnancy, childbirth and raising a child]. – In: *Kapantsi. Bit i kultura na staroto balgarsko naselenie v Severoiztochna Balgaria*. Ed by D. Todorov. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1985, 167–176.
- Genchev 1993:** Genchev, S. Semeyni obichai i obredi [Family customs and rituals]. – In: *Sofijski kray. Etnografski i ezikovi prouchvania*. Ed by S. Genchev. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1993.
- Gerov 1975–1978:** Gerov, N. *Rechnik na balgarskia ezik* [Dictionary of the Bulgarian language]. T. 1–6. Sofia: Balgarski pisatel, 1975–1978.
- GSBKE 1983:** *Gramatika na savremennia balgarski knizhoven ezik* [Grammar of the modern Bulgarian literary language]. T. 2. Morfologija. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1983.
- Dokulil 1962:** Dokulil, M. *Tvořeni slov v čeřtině*. T. I. Praha, 1962.
- Dokulil 1967:** Dokulil, M. (и съавторски колектив). *Tvořeni slov v čeřtině*. T. 2, 1967.
- Drazheva 1980:** Drazheva, R. Obichai i obredi, svarzani s bremennostta, razhdaneto i otglezhdaneto na deteto [Customs and rites related to pregnancy, childbirth and raising a child]. – In: *Etnografski prouchvania na Yugozapadna Balgaria. Pirinski kray*. Ed by V. Hadzhinikolov. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1980, 379–390.
- Drazheva 1986:** Drazheva, R. Obichai i obredi, svarzani s bremennostta, razhdaneto i otglezhdaneto na deteto [Customs and rites related to pregnancy, childbirth and raising a child]. – In: *Etnografski prouchvania na Balgaria. Plovdivski kray*. Ed by G. Mihaylova. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1986, 211–218.
- EB 1985:** *Etnografija na Balgaria* [Ethnography of Bulgaria]. T. 3. Duhovna kultura. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1985.
- IDRBE 2012:** *Ideografski dialekten rechnik na balgarskia ezik* [Ideographic dialect dictionary of the Bulgarian language]. T. 1. Ed by V. Radeva. Sofia: Balgarski bestselar – Natsionalen muzey na balgarskata kniga i poligrafija, 2012.
- Kartoteka za BDR:** *Kartoteka za balgarskia dialekten rechnik* kam Instituta za balgarski ezik [File for Bulgarian dialect dictionary at the Institute of Bulgarian Language].
- Kolev 1987:** Kolev, N. *Balgarska etnografija* [Bulgarian ethnography]. Sofia: Nauka i izkustvo, 1987.
- Kochev 1963:** Kochev, Iv. Osobenosti pri slovoobrazuvaneto na sashtestvitelnite imena s emotsionalna otsvetenost v podbalkanskia govor [Features in the word formation of nouns with emotional coloring in the sub-Balkan speech]. – In: *Slavistichen sbornik* (Po sluchay V Mezhdunaroden kongres na slavistite v Sofia). Ed by L. Andreychin, St. Stoykov. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1963, 311–318.

- Kochev 1969:** Kochev, Iv. Grebenskiat govor v Silistrensko. S osoben ogled kam leksikalnata mu sistema [The Grebensky speech in the Silistra region. With special reference to its lexical system]. – In: *Trudove po balgarska dialektologia*. Ed by St. Stoykov. T. 5. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1969.
- Kochev 1971:** Kochev, Iv. Dialektni kategorii i tipove pri slovoobrazovaneto na sashtestvitelnoto ime (sapostavitelno izsledvane varhu material ot tri balgarski govora) [Dialect categories and types in the word formation of the noun (comparative study on material from three Bulgarian dialects)]. – In: *Izvestia na Instituta za balgarski ezik* № 20. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1971, 107–185.
- Kochev, Tetovska-Troeva 1973:** Kochev, Iv., M. Tetovska-Troeva. Slovoobrazovatelni tipove pri deyatelnite imena v rodopskite govori [Word-forming types in active names in the Rhodope dialects]. – In: *Slavistichen sbornik* (Po sluchay VII Mezhdunaroden kongres na slavistite vav Varzhava). Ed by L. Andreychin, K. Mirchev. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1973, 257–264.
- Kyaeva 1996:** Kyaeva, E. Slovoobrazovatelnata kategoria imena za kachestva (Nomina essendi) v balgarskite govori v Makedonia (Sapostavitelno izsledvane) [The word-forming category of names for qualities (Nomina essendi) in Bulgarian dialects in Macedonia (Comparative study)]. – In: *Lingvistichni studii za Makedonia*. Ed by D. Ivanova-Mircheva, Iv. Kochev. Sofia: Makedonski nauchen institut, 1996, 453–476.
- Levin 1991:** Levin, Iv. *Seks i obshtestvo na pravoslavnite slavyani* [Sex and society of the Orthodox Slavs]. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 1991.
- Legurska 2003:** Legurska, P. Onomasiologichna kartina na obrednia tsikal „Razhdane“ [Onomasiological picture of the ritual cycle „Birth“]. – *Balgarski ezik* № 2–3, 2003, 75–96.
- Legurska 2012:** Legurska, P. Razhdane [Birth]. – In: *Choveshkiat zhivot – razhdane, svatba, pogrebenie* (Tematichen rechnik na balgarskata semeyna obrednost). Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, 2012, 13–30.
- Marinov 1984:** Marinov, D. *Izbrani proizvedenia* [Selected works]. T. 2. Ed by M. Veleva. Sofia: Nauka i izkustvo, 1984, 278–323.
- Maslov 1982:** Maslov, Yu. *Gramatika na balgarskia ezik* [Grammar of the Bulgarian language]. Prevod B. Blazhev. Sofia: Nauka i izkustvo, 1982.
- MCHT 2008:** *Mitologia na choveshkoto tyalo*. Antropologichen rechnik [Mythology of the human body. Anthropological dictionary]. Ed by M. Georgiev. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, 2008.
- Micheva-Pecheva 2011:** Micheva-Pecheva, K. *Semantichnite opozitsii v balgarskia ezik i tehните kulturni konotatsii (chist – nechist)* [The semantic oppositions in the Bulgarian language and their cultural connotations (pure – impure)]. Avtoreferat. Sofia, 2011.
- Mladenov 1941:** Mladenov, S. *Etimologicheski i pravopisen rechnik na balgarskia knizhoven ezik* [Etymological and spelling dictionary of the Bulgarian literary language]. Sofia: Hristo G. Danov, 1941.
- Murdorov 1983:** Murdorov, Vl. *Savremenni slovoobrazovatelni protsesi* [Modern word-formation processes]. Sofia: Nauka i izkustvo, 1983.
- Pavlova 2012:** Pavlova, N. Svatba [Wedding]. – In: *Choveshkiat zhivot – razhdane, svatba, pogrebenie* (Tematichen rechnik na balgarskata semeyna obrednost). Sofia: Akademichno izdatelstvo „Prof. Marin Drinov“, 2012, 31–85.
- Perchekliyski 2008:** Perchekliyski, L. *Slovoobrazovatelni kategorii i tipove pri sashtestvitelnite imena v Troyanska damaskin ot XVII vek* [Word-forming categories and types of nouns in the Trojan damask from the 17th century]. Blagoevgrad: Universitetsko izdatelstvo „Neofit Rilski“, 2008.
- Popova 2012:** Popova, M. *Teoria na terminologiyata* [Theory of terminology]. Veliko Tarnovo: IK Znak '94, 2012.
- Radeva 1991:** Radeva, V. *Slovoobrazovaneto v balgarskia knizhoven ezik* [Word formation in the Bulgarian literary language]. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 1991.

- RBZH 1993:** Armanov, G. *Rechnik na balgarskia zhargon* [Dictionary of Bulgarian slang]. Sofia: 7M + Logis, 1993.
- Sotirova 2016:** Sotirova, N. Balgaro-gratski hibridni formatsii (Nomina agentis) [Bulgarian-Greek hybrid formations (Nomina agentis)]. – *Ezиков svyat*. 2016, № 13.2, 42–47.
- Stoyanov 1977:** Stoyanov, S. *Slovoobrazuvaneto v balgarskia ezik* [Word formation in the Bulgarian language]. Sofia: Narodna prosveta, 1977.
- TRHN 2007:** *Terminologichen rechnik po humanitarnite nauki* [Terminological dictionary of the humanities]. Sast. M. Popova, B. Popov, E. Petkova, Kr. Simeonova, A. Hristova. Sofia: Nauka i izkustvo, 2007.
- Tetovska-Troeva 1983:** Tetovska-Troeva, M. Konkurentsia na sufiksitate [Suffix competition]. – *Balgarski ezik*, 1983, № 2, 149–153.
- Tetovska-Troeva 1988:** Tetovska-Troeva, M. *Otglagolni imena za litsa v balgarskite govori* [Verbal names for persons in Bulgarian speak Nomina agentis]. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1988.
- Tetovska-Troeva 1992:** Tetovska-Troeva, M. *Desubstantivni deyatelni imena v balgarskite govori*. *Nomina actoris* [Desubstantive active names in Bulgarian dialects. Nomina actoris]. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1992.
- Tsaneva 1994a:** Tsaneva, E. Obichai pri bremennost, razhdane i otglezhdane na dete [Customs during pregnancy, childbirth and raising a child]. – In: *Etnografski prouchvania na Balgaria. Rodopi*. Ed by R. Popov. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1994, 118–145.
- Tsaneva 1994b:** Tsaneva, E. Svatbeni obredi i obichai [Wedding rites and customs]. – In: *Etnografski prouchvania na Balgaria. Rodopi*. Ed by R. Popov. Sofia: Izdatelstvo na BAN, 1994, 146–190.

Internet:

Zidarova, V. *Deminutivi i leksikalna nominatsia* [Diminutives and lexical nomination] 21.01.2021. [http://belb.info/personal/zidarova/deminutiva_lex.htm]

Д-р Цветелина Ангелова
Секция за етнолингвистика
Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“
Българска академия на науките
Бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17
1113 София, България
cvetelina.m89@abv.bg

Tsvetelina Angelova, PhD
Department of Ethnolinguistics
Institute for Bulgarian Language „Prof. Lyubomir Andreychin“
Bulgarian Academy of Sciences
52 Shipchenski prohod Blvd., bl. 17
Sofia 1113, Bulgaria
cvetelina.m89@abv.bg